

BARIŞ PINARI HAREKÂTI'NIN ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Yasin Beşir VURAL²

Öz

Bu makale, Barış Pınarı Harekâtı'nı uluslararası hukuk kapsamında analiz etmektedir. Bu kapsamda öncelikle "Yakın Tehdit" yaklaşımları, devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa kapsamında güç kullanılması ve üçüncü ülke topraklarında meşru müdafaa hakkının kullanılması gibi uluslararası hukukta tartışmalı olan kavramlar ele alınmıştır.

Çalışma üç ana bölüme ayrılmıştır. İlk olarak devlet-devlet dışı aktör arasındaki silahlı çatışmalarda uygulanacak hukuk tespit edilmiştir. İkinci olarak yakın tehdidin kriterleri konusunda ortak bir irade bulunmamasına ve bu konuda yasal bir düzenleme olmamasına rağmen, devlet uygulamalarından yola çıkılarak hukuki bir sonuca varılmıştır. Yakın tehdit tartışmasını tamamlayıcı olarak, meşru müdafaa ve orantısızlık temaları analiz edilmiştir. Bu analiz neticesinde birçok ülkenin, meşru müdafaa hakkının kullanılması için karşı saldırının gerçekleşmesi gerektiğine dair yaklaşımlara karşı herhangi bir saldırının kurbanı olmayı beklemeye gerek olmadığı yönündeki fikirlerin öne çıktığı ve birçok ülkenin bu şekilde uygulamaya geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu kavram ve konseptler üzerinden Barış Pınarı Harekâtı analiz edilmiştir. Üçüncü olarak meşru müdafaa hakkının devlet dışı aktörlere karşı kullanılması konusu incelenmiştir. Bunu takiben

¹ Bu makale, Exeter Üniversitesinde yapılan *A Legal Analysis of Turkey's 2019 Intervention in North-Eastern Syria Operation Peace Spring* adlı tezden üretilmiştir.

² Avukat

yasinbesirvural@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-0658-4380

meşru müdafaa hakkının başka bir devletin egemenlik sahasında kullanılması analiz edilmiştir. Barış Pınarı Harekatı'nın Adana Mutabakatı perspektifinden değerlendirilmesi de yapılmıştır.

Sonuç olarak çalışmada Türkiye'nin Suriye'de terörle mücadelesinin hukuki dayanakları incelenmiştir. Buna ek olarak egemen devletin, saldırıların merkezi olma durumunu engellememesi veya engelleyememesi durumunda üçüncü ülke topraklarında meşru müdafaa hakkının kullanan devlet yönünden var olan belirsizlik, mağdur devletin yasal sınırlar konusundaki endişeleri ve literatürde PYD'nin statüsünün belirsizliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Barış Pınarı Harekatı, Yakın Tehdit, Meşru Müdafaa, PKK/KCK-PYD/YPG/SDG, Uluslararası Hukuk.

THE EVALUATION OF OPERATION PEACE SPRING IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL LAW

Abstract

This article analyzes Operation Peace Spring in the context of international law. In this context, first of all, controversial concepts in international law such as "Imminent Threat" approaches, the use of force in self-defense against non-state actors and the use of the right of self-defense in third country territories are discussed.

The work is divided into three main parts. First of all, the law to be applied in armed conflicts between state and non-state actors has been determined. Secondly, although there is no common will on the criteria of imminent threat and there is no legal regulation in this regard, a legal conclusion has been reached based on state practices. As a complement to the imminent threat discussion, the themes of self-defense and disproportion are analyzed. As a result of this analysis, it has been concluded that many countries have come to the forefront of the idea that there is no need to wait for being a victim of an attack against the approaches that counter-attacks should take place in order to use the right of self-defense, and many countries have implemented it in this way. Operation Peace Spring has been analyzed over these concepts and concepts. Thirdly, the use of the right of self-defense against non-state actors has been examined. Following this, the use of the right of self-defense in the sovereignty of another state has been analyzed. The Peace Spring Operation was also evaluated from the perspective of Adana Agreement.

As a result, in the study, the legal basis of Turkey's fight against terrorism in Syria has been examined. In addition, in case the sovereign state does not or cannot prevent the centralization of the attacks, the uncertainty existing in terms of the state using the right of self-defense in the territory of the third country, the concerns of

the victim state about legal borders and the uncertainty of the status of the PYD in the literature have been emphasized.

Keywords: *Operation Peace Spring, Imminent Threat, Self-defence, PKK/KCK-PYD/YPG/SDG, International Law.*

Giriş

Suriye’de yaşanan iç savaştan 877 km’lik sınır ilişkisi ile en çok etkilenen ülkelerden birisi olan Türkiye Cumhuriyeti de Şubat 2015 tarihinden itibaren bugüne kadar Suriye topraklarında 6 farklı askeri operasyon ve/veya hareket icra etmiştir (Pekel 2021, 20). Türkiye Cumhuriyeti tarafından yürütülen operasyon ve/veya hareketler, hedef aldığı terör grupları veya amaçlar yönünden bazı farklılıklar gösterse de tamamında sınır ve ülke güvenliği ile meşru müdafaa ortak gerekçe olarak ifade edilmiştir (Polat 2020).

9 Ekim 2019 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından Twitter üzerinden yapılan açıklama ile Suriye’nin kuzey batısında faaliyet gösteren Partiya Yekitiya Demokrat (PYD) ve Yekîneyên Parastina Gel’e (YPG³) karşı askeri harekât başladığı ilan edilmiş ve sınırda oluşan terör koridorunu yok etmenin nihai amaç olduğu ifade edilmiştir (RTErdogan 2019). Suriye topraklarında özerklik ilan etmiş olan PYD/YPG/SDG birlikleri tarafından kontrol altında tutulan Tel Abyad, Kamışlı, Rasulayn ve Ayn İsa gibi önemli merkezlerden Tel Abyad ve Resulayn’ın içerisinde olduğu alanı kapsayan Barış Pınarı Harekâtı’nın (BPH), 23 Ekim 2019 tarihinde sona erdiğini açıklamıştır (MSB 2019).

³ Burada YPJ ve SDG’den de bahsedilmelidir. YPJ, YPG’nin kadınlardan oluşan versiyonu iken; SDG, ana omurgasını YPG’nin oluşturduğu silahlı bir oluşumdur. PKK/KCK-PYD/YPG/SDG kullanımının en kapsamlı tercih olduğu değerlendirilmektedir. Suriye PKK’sı tabiri de tercih edilebilir. Bununla beraber çalışmada tekil örgüt isimleri zikredilmiştir.

BPH'ye az sayıda ülke destek verirken birçok ülke ve uluslararası kuruluş farklı gerekçelerle tepki göstermiştir (Sağıncı ve Aras 2020). Örnek olarak BPH, Avrupa Parlamentosu tarafından Kasım 2019'da "Savaş içinde savaş" olarak tanımlanmış ve Türkiye'nin Avrupalı müttefikleri ile ayrışması olarak nitelendirilmiştir (Stanicek 2019).

Bu çalışma, uluslararası bir tartışma haline gelen Barış Pınarı Harekâtı'nın, Uluslararası İnsancıl Hukuk (IHL) ve Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması çerçevesinde hukuka uygun olup olmadığını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışma üç ayrı bölüme ayrılmıştır. İlk olarak devlet-devlet dışı aktör arasındaki silahlı çatışmalarda uygulanacak hukuk, ikinci olarak Türkiye'nin yakın tehdit (*imminent threat*) argümanları ve üçüncü olarak devlet dışı aktöre karşı meşru müdafaa ile bu hakkın üçüncü bir ülke sınırları içerisinde kullanılması incelenecektir.

Makalenin temel sınırlılığı olarak, çalışmanın kaynaklarını çoğunlukla akademik eserler oluşturmasına rağmen askeri hareket bölgesinin inceleme ve araştırmaya elverişli olmaması veya politik bazı gerekçelerle görüş beyan edilmesi sebebiyle bazı hususlarda denetlemeye açık ve güvenilir kaynak bulunmasında zorlanılmıştır. Bu nedenle yer yer güvenilirlik sınırlarının farkında olarak Wikipedia, basın kuruluşlarına verilen röportajlar, Twitter üzerinden yapılan açıklamalar ve basın haberleri de kaynak olarak kullanılmak zorunda kalmıştır.

Makalenin sistematığı olarak, her bir başlık açıklandıktan sonra kısa bir değerlendirme yapılmış, nihai değerlendirme ise sonuç bölümünde tartışılmıştır. Sonuç olarak Barış Pınarı Harekâtı'nın

uluslararası yasalara uygun şekilde icra edilip edilmediği analiz edilmeye çalışılmıştır.

1. Müdahale Kapsamında Uygulanacak Hukuk

Bariş Pınarı Harekâtı'nın yasal çerçevede değerlendirilmesini yapmadan önce uluslararası karakteri olan bu çatışmada tarafların uymakla yükümlü olduğu hukuki düzenlemeler tespit edilecektir. Bu tespit yapılırken bazı yasal düzenlemeler yönünden çatışmanın tarafları açısından neden bağlayıcı olduğu da açıklanacak ve ayrıca bağlayıcı olan hükümlerin varsa istisnaları da belirtilecektir. Bu şekilde bir belirleme yapılmasındaki amaç ise her devleti bağlayan hukuki düzenlemelerden ziyade ikili veya çok taraflı düzenlemelere taraf olmaktan doğan yükümlülüklerin de belirlenmesi ve böylece uygulanacak hukuk karmaşasının giderilmesidir.

Uygulanacak hukukun tespitinden önce Bariş Pınarı Harekâtı'nın uluslararası insancıl hukuk kapsamında niteliğinin belirlenmesi ile birlikte taraflar açısından bağlayıcı olmayan bazı yasal düzenlemelerin de neden bağlayıcı olmadığı açıklanması, yukarıda ifade edilen karmaşanın giderilmesi için faydalı olacaktır.

Bir çatışmanın uluslararası insancıl hukuk kapsamında tanımının yapılması, uygulanacak hukukun tespiti ve güç kullanımının sınırlarının çizilmesi açısından önem teşkil etmektedir. İnsancıl hukuk kapsamında kabul edilmiş iki tür çatışma bulunmaktadır ve bunlar; uluslararası silahlı çatışma ve uluslararası olmayan silahlı çatışma olarak ayrılmaktadır (ICRC 2018).

Uluslararası silahlı çatışmadan bahsedebilmek için 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin ortak 2. maddesindeki, "*Bariş zamanında uygulanacak hükümlere ek olarak, bu Sözleşme, savaş durumu olmasa*

bile, iki veya daha fazla Yüksek Akit Taraf arasında ortaya çıkabilecek tüm savaş ilan edilmiş veya diğer herhangi bir silahlı çatışma durumlarına, taraflardan birisi tarafından savaş durumu kabul edilmese dahi uygulanacaktır.” ifadesi ile belirtildiği şekilde sözleşmeciler tarafların yani devletlerin karşılıklı çatışma durumunda olması gerekmektedir. Uluslararası olmayan silahlı çatışma ise ortak 3. madde ve Ek Protokol 1. maddede tanımlanmış olup, 3. maddede yer alan, *“Yüksel Sözleşmeciler taraflardan birisinin sınırları içerisinde meydana gelen silahlı çatışma, uluslararası karakterde değildir.”* ifadesi ve 1. Maddede yer alan, *“Bir Yüksek sözleşmeciler tarafın topraklarında, silahlı kuvvetleri ile muhalif silahlı kuvvetler veya silahlı gruplar arasında gerçekleşen...”* ifadesinden dolayı bir devletin kendi sınırları içerisinde yer alan çatışmalar olarak tanımlanmıştır. İnceleme konusu olan Barış Pınarı Harekâtı ise başka bir ülke sınırları içerisinde bulunan devlet dışı aktöre karşı icra edildiğinden insancıl hukuk kapsamında çatışma sınıflandırması yapmak mümkün gözükmemektedir.⁴ Buna ek olarak Türkiye, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesinin kapsamını genişleten ve devletin egemenlik sahası içerisindeki silahlı gruplar ile olan çatışmaları da düzenleyen 8 Haziran 1977 tarihli Ek Protokol II’ye taraf değildir.⁵ Hatta 2005 tarihli Ek Protokole de 1977 tarihli Ek Protokol II’ye taraf

⁴ Nitekim Cenevre Akademisi (RULAC) tarafından artan karmaşık durumların varlığı karşısında yeni bir çatışma sınıflandırması yönünde eğilim olsa da yasal düzenlemeler altında sadece iki farklı çatışma hali düzenlendiğinden bu iki kategori haricinde başka bir çatışma türünün belirlenmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir (RULAC 2021).

⁵ ICRC, ‘*Treaties, States Parties and Commentaries*’, https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=T Erişim tarihi 17 Haziran 2022 [EDİTÖR NOTU: okurların kaynakçalara kolay erişiminin sağlanması bakımından, bu çalışmada dergi teamülleri esnetilerek kaynağı gösteren bağlantılar dipnot olarak paylaşılmıştır.]

olmadığını hatırlatan bir kayıt ile imza atmıştır.⁶ Bu tartışma, ortak 3. maddenin 2016 tarihli yorumlanmasında da yer bulmuş ve çatışmanın taraflarının devlet-devlet dışı aktör olması ve üçüncü bir ülke sınırlarında çatışmanın yaşanması durumunda “uluslararası olmayan ve yaygın çatışmada”dan bahsedilebileceği ancak yayılmış olan bir çatışmanın üçüncü devlet tarafından izin verilmesi halinde yasal olabileceği öne sürülmüştür.⁷ Bu nedenlerle Türkiye ve PYD arasındaki çatışmanın insancıl hukuk kapsamında bir sınıflandırmasını yapmak mümkün olmadığı gibi yukarıda yer verilen düzenlemelerden dolayı Cenevre Sözleşmelerinde yer alan hükümlerin de Barış Pınarı Harekâtı yönünden uygulanamayacağı düşünülmektedir.

Buna rağmen silahlı bir çatışma sırasında sırf bir sözleşmeye taraf olunmadığı gerekçesiyle veya taraflardan birisinin yasal bir aktör olmamasından dolayı limitsiz bir güç kullanımından bahsetmek adil ve hukuki bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle insan olmaktan doğan ve Cenevre Sözleşmelerinde de vurgulanan bazı haklar yönünden çatışma taraflarının uymakla yükümlü olduğu düzenlemelerden bahsetmek mümkündür. Bu kapsamda 1949 Cenevre Sözleşmesinin 7. maddesinde sağlık personeli için sağlanan haklar, 9. maddesinde yer verilen Uluslararası Kızılhaç Örgütü (ICRC) ve benzer amaç için çalışan insani yardım kuruluşlarına sağlanan haklar, 12. maddesi ve devamında yaralı ve hasta personel için sağlanan

⁶ ICRC, ‘*Treaties, States Parties and Commentaries*’, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Notification.xsp?action=openDocument&documentId=2E053845FF89BF77C1257260003FD7EFR>
Erişim tarihi 19 Haziran 2022,

⁷ ICRC, ‘*Commentary of 2016 Article 3: Conflicts not of an International Character*’, Comment 474, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDDFA490736C1C1257F7D004BA0EC>
Erişim tarihi 21 Haziran 2022

yaşama hakkı gibi temel haklara karşı saygı göstermek bütün çatışma taraflarının uyması gereken insani bir yükümlülük olarak değerlendirilmektedir. Bu tespit, zımnen Cenevre Sözleşmesinin Barış Pınarı Harekâtı için uygulanabilir olduğu şekilde yorumlanmamalıdır. Tam aksine uygulanamayacak olmasına rağmen her hal ve şartta uyulması gereken temel insan haklarına saygı göstermek olarak anlaşılmalıdır.

Türkiye'nin iddiası çerçevesinde meşru müdafaa hakkı gündeme geldiği için Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51. maddesi, Barış Pınarı Harekâtında en geniş uygulama alanı bulan yasal düzenlemedir. Bunun yanı sıra BPH'nin üçüncü bir ülke toprağında düzenlenmiş olmasından dolayı Suriye yönünden Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 2. maddesinde tanımlanan toprak bütünlüğü ve egemenlik haklarının ihlal edilip edilmediği de tartışılacaktır. 2. ve 51. maddenin, Barış Pınarı Harekâtının yasal sınırları oluşturan anahatlar olmasının yanı sıra Birleşmiş Milletler kararlarının bağlayıcı olup olmadığı da önem arz etmektedir. Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 24. maddesine göre Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi'nin, Antlaşma kapsamındaki düzenlemeler konusunda karar alma ve bu kararların uygulanmasını üye ülkelerden talep etme yetkisi bulunmaktadır. Ayrıntılı olarak bahsedecek olursak; 24. maddenin 1. bendi ile uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması amacıyla Güvenlik Konseyi'ne üye ülkeler tarafından, barış ve güvenlik konularında karar alma noktasında bir yetki devrinden bahsedilebilecektir. Buna ek olarak 25. madde ile bu yetki devri konusunda görüş birliği olduğu da belirtilmiş ve böylece Birleşmiş Milletler kararlarının bağlayıcı olduğu yönünde bir tereddüt kalmamıştır. Bu nedenle özellikle statü

olarak ‘devlet’ sıfatı ile çatışmanın tarafı olan Türkiye yönünden 2. ve 51. madde ile kararlara uygun davranma yükümlülüğünden bahsetmek mümkün olacaktır.

Birleşmiş Milletler sadece devletler yönünden değil son zamanlarda devlet dışı aktörler yönünden de etkin kararlar vermektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi birçok kararında devlet dışı aktörleri de kapsayacak şekilde çatışma taraflarını uluslararası insancıl hukuk ve insan haklarına saygılı olmaya davet etmiştir. Örneğin 1564 sayılı Kararında (UNSC Res 1564, UN Doc S/Res/1564), “*Sudanlı isyancı gruplar... uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları hukukuna saygılı davranmak için bütün adımları atmalıdır.*” ifadesi ile devlet dışı aktörlerin de insancıl hukuk ve insan hakları hukukuna uygun şekilde hareket etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu nedenle her ne kadar PYD, Cenevre Sözleşmesine taraf olmasa da silahlı çatışma sırasında temel insan hakları yönünden sorumlu durumdadır.

Bu çalışmada yer yer değinilen Uluslararası Adalet Divanı kararları yönünden durum, Türkiye ve PYD tarafından farklılık arz etmektedir. Uluslararası Adalet Divanı kararları, Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 94. maddesinde teyit edildiği ve Statü’nün 59. maddesinde yer verilen, “*Divan’ın kararı ancak uyuşmazlığın tarafları bakımından ve karar verilen dava için bağlayıcıdır.*” hükmü gereğince sadece çatışmanın tarafı olan ülkeler tarafından bağlayıcıdır (ICJ).⁸ Bunun dışında tavsiye niteliğinde olan Uluslararası Adalet

⁸ “*Frequently Asked Questions*”, <https://www.icj-cij.org/en/frequently-asked-questions>
Erişim tarihi 26 Haziran 2022

Divanı kararlarının üye devletler yönünden bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

PYD'nin devlet statüsü olmadığı için Uluslararası Adalet Divanı kararlarının örgüt yönünden bağlayıcılığı bulunmamaktadır çünkü Uluslararası Adalet Divanı'nın bireysel, sivil toplum kuruluşları, devlet dışı sivil toplum kuruluşları veya her türlü özel birimlerden gelen başvuruları inceleme yetkisi bulunmamaktadır. Buna ek olarak bu kişiler veya kurumlar yönünden Uluslararası Adalet Divanı'nın yasal tavsiyede bulunma yetkisi de bulunmamaktadır (ICJ). Barış Pınarı Harekâtı ile ilgili olarak Uluslararası Adalet Divanı tarafından herhangi bir karar verilmediği için yasal sınırların belirlenmesi noktasında Türkiye yönünden bağlayıcı bir Uluslararası Adalet Divanı kararından bahsetmek mümkün değildir ancak Uluslararası Adalet Divanı'nın emsal nitelikteki kararlarında çizilen yasal sınırlara yer yer atıf yapılacaktır.

Barış Pınarı Harekâtı sırasında uygulanması gündeme gelmiş olan bir diğer yasal düzenleme ise Türkiye ile Suriye arasında imzalanan Adana Mutabakatıdır. 12 Ağustos 1946 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 6. maddesinde “Özel Anlaşmalar” tanımlanmış ve sadece çatışmacı tarafların değil diğer sözleşmecî ülkeler ile de özel nitelikte anlaşmalar yapılarak yeni kuralların geliştirilebileceği belirtilmiştir.⁹ Türkiye ve Suriye bu Mutabakata taraf sıfatı ile imza

⁹ ICRC, ‘*Commentary of 2016 Article 6*’, <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=9BE483453A5FFED3C1257F7D00362495>
Erişim tarihi 18 Temmuz 2022

atmıştır.¹⁰ Cenevre Sözleşmesinin 6. maddesine uygun olan Adana Mutabakatı, Harekât tarihine kadar geçerliliğini korumuştur. Aşağıda daha ayrıntılı olarak ifade edildiği üzere bu Mutabakat kapsamında Türkiye'nin Suriye egemenlik sahası içerisinde askeri harekât yapma yetkisi bulunduğundan Barış Pınarı Harekâtı'nın yasal sınırlarından birini de bu anlaşma oluşturmuştur.

2. Yakın Tehdit Perspektifinden Türkiye'nin Yaklaşımı

2.1. Yakın Tehdit

Tarihsel olarak beklenen bir tehdide karşı güç kullanımı ilk olarak 19. yüzyılın ortalarında Amerikan bandıralı Caroline isimli geminin Kanada'ya isyancıları taşıdığı gerekçesiyle İngiliz donanması tarafından vurulması ile ortaya çıkmıştır. Olaydan hemen sonra Amerika Birleşik Devletleri Genel Sekreteri Daniel Webster, İngiliz Hükümeti'nin müzakere için olanağı olmadığını ve başka bir seçenek kalmadığında ani ve ezici bir önleyici savunma hakkının olduğunu ifade etmiştir. Webster, ek olarak, silahlı bir yanıtın hissedilen tehdide karşı orantısız olmaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu beyanatta yer alan hususlar Webster Formülü olarak literatüre girmiştir. Bu formül, zaman içinde uzmanlar tarafından geliştirilerek önleyici güç kullanımına dair dört temel kriter belirlenmiştir. Bu kriterler tehdidin yakınlığı, tehdidin kesinliği, silahlı cevap vermenin gerekliliği ve orantılılık ilkesi olarak tanımlanmıştır (Badalic 2021, 175).

¹⁰ ICRC, 'Treaties, States Parties and Commentaries', https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStateSParties&xp_treatySelected=365
Erişim tarihi 26 Temmuz 2022

Birleşmiş Milletler Antlaşması kabul edilene kadar Webster Formülü yakın tehdide karşı meşru müdafanın başlıca dayanağını oluşturmuştur. Birleşmiş Milletler Antlaşmasının kabul edilmesi ile birlikte bazı uzmanlar 51. maddenin açık vurgusu karşısında sadece silahlı saldırı meydana geldiğinde meşru savunma hakkının kullanılabilceğini savunurken, bazıları ise yakın tehdide karşı da ileriye dönük meşru müdafaaya başvurulabileceğini ileri sürmüştür (Badalic 2021, 175-176).

Yakın tehdit yaklaşımının yeni dönemi olarak kabul edilen 9/11 saldırılarından sonra, ABD'nin Eylül 2002'de yayınladığı Ulusal Güvenlik Stratejisi ile birlikte “Yakın Tehdit” unsuru “Gelecekteki Tehdit” olarak yorumlanmıştır (Beyaz Saray 2002).

Bugüne kadar bir tehdidin “yakın” olarak kabul edilebilmesi için taşınması gereken şartların neler olduğu hakkında BM nezdinde net bir tanım bulunmamaktadır. Buna ek olarak uzmanlar arasında bir görüş birliği bulunmadığı gibi Uluslararası Adalet Divanı yargılamalarında da bu konuda bir tanım yapılmamıştır (O'Meara 2022, 1).

Her ne kadar net bir tanım bulunmasa da günümüz devlet uygulamaları Webster Formülü'nün halen etkili olduğunu göstermektedir. Bütün zorluklarına rağmen özellikle önleyici meşru müdafa hakkının kötüye kullanılmasının engellenmesi için objektif birtakım kriterlerin olması gerektiği de önem arz etmektedir. Chatham İlkelerine göre bu kriterler tehdit olarak görülen saldırının ciddiyeti, saldırganın kapasitesi ve saldırının doğası olarak belirlenmiştir. Ancak bu kriterlerin yanı sıra her olayın kendine özgü şartlarının da göz

önünde bulundurulması gereklidir (Wilmshurst 2005). Bethlehem ise - Chatham İlkelerine ek olarak- silahlı saldırının yakın olup olmadığını değerlendirmek için beklenen saldırının devam eden saldırıların bir parçası olup olmadığı, saldırının muhtemel ölçeği ve önleyici tedbir alınmaması halinde yaralanma, kayıp ve hasarın ortaya çıkma ihtimali ve daha az zarara sebebiyet verecek bir önlemin olup olmadığı şartlarının da müzakere edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu hususlar, Bethlehem Formülü olarak da bilinmektedir (Bethlehem 2012). Bu bağlamda Türkiye'nin 9 Ekim 2019 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine gönderdiği mektubundaki PYD'nin yakın tehdit olduğu vurgusundan yola çıkarak, Chatham İlkeleri ve Bethlehem Formülündeki şartların Barış Pınarı Harekâtı'ndan önce ve Harekât sırasında mevcut olup olmadığı da bu çalışma içerisinde tartışılacaktır.

Yukarıda yer verilen şartların somut olaylar ve veriler ışığında değerlendirilmesinden önce yakın tehdit tespiti için büyük bir zorluk olan zamanlama konusunun analiz edilmesi gerekmektedir. Günümüz tehditlerinin özellikleri dikkate alındığında “yakınlık” kavramının zamansal bir kriter ile yorumlanması mümkün olmayacaktır (Wilmshurst 2005, 8). Yakınlık kavramı, Chatham İlkelerinde vurgulandığı üzere ülkelerin güvenlik stratejilerine, tarafların coğrafi konumlarına, tehdidin niteliğine ve her olayın kendi özelliklerine göre analiz edilmelidir. Analiz yapılırken “yakın” nitelendirilmesinden anlaşılması gerekenin ne olduğu zor bir ikilem olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bir yıl sonra gerçekleşeceği tespit edilen bir tehdit, yakın tehdit olarak kabul edilecek midir? Benzer bir paradoks Brandis tarafından uzaktan veya hatta ülke dışından mobil telefon

aracılığı ile yönetilebilen bir patlayıcı yüklü aracın varlığının bilinmesine rağmen ve başka bir bilgi yok ise yakın tehdit ile karşı karşıya olup olmadığını sorusu ile ortaya atılmıştır (Brandis 2017). Tehdidin muhtemel gerçekleşme zamanına atıfla belirlenen yakınlık unsuru konusunda Badalic genel ve yeni anlam olarak ikili ayırım yapmıştır. Yakın kelimesinin genel anlamı “yaklaşmakta olan veya çok yakında gerçekleşmesi muhtemel” olarak tanımlarken yeni anlamı “gelecekte ancak ne zaman olacağı belli olmayan bir tehdit” olarak betimlemiştir. Bu ayırım, Bush Doktrini ile ortaya çıkan önleyici meşru müdafaa anlayışından önceki ve sonraki devlet uygulamalarına göre yapılmıştır (Badalic 2021, 176). Avustralya, Azerbaycan, Belçika, Danimarka, Estonya, Hollanda, Birleşik Krallık, Türkiye ve Birleşik Devletler ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan tehdiye karşı önleyici meşru müdafaya başvurulabileceği fikrini desteklemektedirler. Örnek vermek gerekirse Wright, geçmişte çok sayıda örneği bulunan saldırıların ne zaman ve nasıl gerçekleşeceğini her zaman bilmenin mümkün olmadığını ancak saldırının zamanının bilinmemesinden dolayı da devletin vatandaşını koruma görevini yerine getirmesinin engellenemeyeceğini savunmuştur. Wright bu değerlendirmenin yöntemi olarak ise diplomatlar, askeri analiz uzmanları ve istihbarat birimlerinin koordinesinde yapılan bir analizin sonucu olması gerektiğini de ayrıca vurgulamıştır (Wright 2022).

Bu değerlendirmeler çerçevesinde yakın tehdidin zamansal bir nicelik ile ölçülmesinin mümkün olmadığı ancak belirsiz olan zaman faktörünün, devletin savunma reflekslerini etkisiz kılmayacağı görüşü hâkim görüş olarak öne çıkmaktadır. Özellikle devlet dışı aktörlerin

saldırı planlamasındaki fırsatçı yaklaşımları, saldırı zamanının tam ve kesin olarak belirlenebilmesini neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Buna ek olarak saldırının zamanının belirlenme çabasına eş değer bir çaba ile saldırının olasılığı, saldırganın kapasitesi ve saldırının doğası gibi kavramların da iyi analiz edilmesi ve kümülatif bir risk analizi yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda bir sonraki başlık altında Türkiye'nin BM'ye yazdığı mektupta PYD'yi yakın tehdit olarak nitelendirmiş olması sebebiyle -az önce bahsedilen kümülatif risk analizinin doğru bir şekilde yapılabilmesi için- PYD'nin saldırı kapasitesi ve Türkiye'nin yakın tehdit yaklaşımı değerlendirilecektir.

2.2. PYD'nin Askeri Kapasitesi ve Türkiye'ye Saldırıları

Bu bölümde, Chatham İlkeleri ve Bethlehem Formülü çerçevesinde PYD'nin Türkiye açısından yakın tehdit oluşturup oluşturmadığının analiz edilebilmesi için askeri kapasitesinin ve Türkiye'ye karşı gerçekleştirildiği iddia olunan saldırıların açık kaynaklardan elde edilen verilere göre analizi yapılacaktır. Böylece hem Barış Pınarı Harekâtı'nın tehdit karşısında orantılı olup olmadığı değerlendirilebileceği gibi hem de saldırgan unsur olarak gösterilen PYD'nin iddia edildiği şekilde Türkiye açısından tehdit oluşturup oluşturmadığı tespit edilebilecektir. Bu bölümde analiz edilen asker/militan sayıları ile silah ve teknoloji kapasiteleri yönünden resmi bir veri elde etme imkânı bulunmadığından bağımsız araştırma kuruluşlarının verileri ile her iki tarafın özellikle basın organlarında yer alan röportajları doğrultusunda değerlendirme yapılabilecektir.

PYD'nin silahlı kanadı olan YPG (ve YPJ) tarafından Temmuz 2022 dönemine kadar askeri kapasiteleri konusunda net bir açıklama

yapılmamıştır. Bu konuda kesin bir tahminde bulunmak zor olsa da Rashid tarafından hazırlanan rapora göre Ağustos 2017 tarihine kadar 60.000-70.000 kişinin YPG saflarına katıldığı tahmin edilmiştir (Rashid 2018).

YPG sözcüsü Xelil, Reuters Haber Ajansına yaptığı açıklamada “2016 yılı sonu itibariyle YPG’nin 60.000 savaşçısı olduğunu ve 2017’nin ikinci yarısına kadar bu sayıyı 100.000 savaşçıya çıkartmak için yeni birlikler kurduklarını” ifade etmiştir (Perry 2017).

Bağımsız bir kuruluş olan Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezinin Temmuz 2021 tarihli ve “Silahların Gölgesinde” isimli araştırma raporuna göre PYD’nin silahlı kanadı olan YPG’nin envanterinde bulunan askeri malzemelerin tanımlaması yapılmıştır. Bu araştırmaya göre YPG’nin envanterinde 12 farklı tip ve modelde zırhlı kara aracı, 3 farklı tip ve modelde tank, farklı kalibrelerde havan topları, tanksavar ve bomba atar, değişik tip ve menzillerde füzeler, alçak irtifa hava araçlarına karşı saldırı roketleri, optik ve termal ekipman, alçak irtifa hava araçları ile farklı tip ve kalibrelerde ağır ve hafif makinalı tüfeklerin bulunduğu ifade edilmiştir (Kasapoğlu ve Ülgen 2021).

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’nın hazırladığı Mayıs 2017 tarihli rapora göre son ilgili dönemdeki üç aylık periyotta PYD tarafından Türkiye’ye karşı on dört farklı saldırı gerçekleştirildiği, bir personelin şehit olduğu, yedi personelin yaralandığı, dört sivilin kaçırıldığı, bir tank ve bir zırhlı aracın hasar gördüğü ifade edilmiştir (İçişleri Bakanlığı 2017). 24 Ocak 2018 tarihinde YPG’nin

kontrolünde bulunan Afrin'den fırlatılan iki adet füze Kilis'teki Çalık Camiine ve yakınlarındaki bir eve isabet etmiştir. Saldırı neticesinde iki Türk vatandaşı hayatını kaybetmiş on bir kişi ise yaralanmıştır (DHA 2018). Anadolu Ajansının haberine göre 15 Nisan 2019 tarihinde YPG unsurları Afrin'de konuşlu Türk Silahlı Kuvvetlerine ısı güdümlü füze ile saldırı düzenlemiştir (Koparan ve Tok 2019).

Terörizm Analiz Platformu Veritabanına dayandırılan verilere göre Türk unsurlarına veya Türkiye kontrolündeki alanlara YPG tarafından 2016 yılında 4, 2017 yılında 143, 2018 yılında 297, 2019 yılında 393 saldırı gerçekleştirildiği iddia olunmuştur (Özdemir 2022). Böylece açık kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Barış Pınarı Harekâtı'nın düzenlendiği tarihe kadar PYD tarafından Türkiye'ye 800'ün üzerinde saldırı düzenlenmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler, PYD'nin askeri kapasitesi itibariyle birçok devletten daha kalabalık bir askeri güce ve ekipmana sahip olduğunu göstermektedir. Karşılaştırma yapacak olursak bağımsız araştırma kuruluşu olan Global Fire Power tarafından her yıl yayınlanan en güçlü ordular listesinin 13. sırasında bulunan Türkiye'nin aktif askeri personel sayısı 425.000 olarak açıklanmıştır (Global Fire Power 2022). Her ne kadar Türk makamları tarafından resmi bir açıklama yapılmamış ise de Barış Pınarı Harekâtı yaklaşık 40.000 asker ile düzenlemiştir (Şen 2019). Bu veriler, hukuki yönü itibariyle yukarıda bahsedilen prensiplerin odak noktalarından olan orantılılık ve kapasite koşullarının tartışılabilmesi kapsamında önemlidir. Bu çerçeveden bakıldığında PYD'nin askeri kapasitesinden daha yüksek bir sayısal ve teknolojik üstünlüğe sahip olan Türkiye'nin sayısal olarak eşit denebilecek sayıda asker ile harekât düzenlemesi

orantılı güç kullanılması olarak yorumlanabilecektir. Buna ek olarak YPG'nin envanterinde bulunan ekipmanların niteliği itibariyle tehdit olarak algılayan Türkiye açısından olası bir saldırıda ciddi kayıpların oluşmasına neden olabileceği şeklinde değerlendirildiği düşünülmektedir.

2.3. Türkiye'nin Yaklaşımının Değerlendirilmesi

Barış Pınarı Harekâtı uluslararası zeminde çok sayıda eleştiri almıştır ancak bu eleştirilerin çoğu hukuki yaklaşımdan uzak, politik argümanlar içermektedir. Bunun yanı sıra PYD'nin terör örgütü olup olmadığına dair uluslararası ortamda ortak bir kanaat olmaması da bu eleştirel yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu bölümde eleştirel bakış açılarına yer verilecektir. Bu analizlere zemin olması açısından Türkiye'nin PYD'ye karşı yakın tehdit yaklaşımının hem destekleyici hem de karşıt görüşler çerçevesinde değerlendirmesi yapılacaktır.

Mahdavi, Türkiye'nin yakın tehdit iddiasının yaklaşan tehlikeyi tanımlamadığını ve Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e yazdığı 51. madde mektubunda birkaç küçük olaydan bahsettiğini ifade ederek bu hali ile Barış Pınarı Harekâtı'nın hukuka aykırı olduğunu savunmuştur. Ek olarak Mahdavi *Olayların Birikimi Teorisine* atıf yaparak, Türkiye'nin bu teoriye göre yeterli bir açıklama yapamadığı iddia etmiştir. Bu teori, geçmişte birçok saldırıya uğrayan devletin, uğradığı saldırılara karşı toplu cevap vermesi olarak nitelendirilebilir (Mahdavi 2019). Mahdavi'nin yaklaşımı çerçevesinde değerlendirme yapacak olursak; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın tarafından yapılan açıklamaya göre (Köker 2018) Barış

Pınarı Harekatı'nın yapıldığı tarihe kadar PYD tarafından 700'den fazla saldırıya maruz kalan Türkiye'nin, iddia edilen teori ile sınırlı olarak elinde yeterli argüman bulunduğu düşünülmektedir. Kaldı ki Türkiye'nin *Olayların Birikimi Teorisine* göre meşru müdafaa hakkını kullandığına dair bir iddiası da bulunmamaktadır.

Türkiye'nin yakın tehdit yaklaşımı, Milli Savunma Bakanlığı tarafından vurgulanan “Sınır güvenliğine yönelik saldırıların ve düşmanca faaliyetlerin artması” ifadesi çerçevesinde değerlendirilmelidir (MSB 2022). Türkiye'nin bu yaklaşımını, yukarıda yer verilen saldırı istatistiklerine göre her yıl artarak devam eden saldırıların, artarak devam edeceği ve daha büyük kayıplara sebebiyet vereceği şeklinde yorumlamak daha doğru olacaktır.

Shaw'ın görüşleri de bu tartışma bakımından faydalıdır. Ona göre saldırıdan önce yaşanan bazı ufak olayların asıl saldırının hızlandırılmış birer parçası olarak değerlendirmek gerektiğini vurgulamış ve saldırganın kendisini saldırıya adadığına dair niyetinin analiz edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Wilmshurst 2005, 172). Bu çerçevede Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e yazdığı mektuptaki ifadeler üzerinden değerlendirme yapmanın tek başına yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Eleştirel bir yaklaşım ile Türkiye'nin PYD tarafından maruz kaldığı saldırıları Birleşmiş Milletler'e bildirmesi gerekliliği tartışmasız olsa da sadece bildirim yapılmamış olması, Türkiye'ye karşı saldırıların gerçekleşmediği anlamına gelmemektedir. Madde 51'in açık vurgusundan anlaşılacağı üzere saldırıya uğrayan devlet, meşru müdafaa hakkını kullanacak ise bu durumu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine bildirmelidir. Barış Pınarı Harekatı'ndan önce Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine

bildirim yapılmamış olması, bu konu özelinde yasal bir ihlal olarak değerlendirilmemiştir.

Talmon, PYD'nin Türkiye açısından yakın tehdit olduğuna dair bir kanıt bulunmadığını ve Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e gönderdiği mektuptaki taciz atışı iddiaları doğru olsa bile Barış Pınarı Harekâtı'nın orantısız olduğunu iddia etmiştir. Talmon'un orantısızlık iddiasının askeri olarak aşırı güç kullanımı varsayımına mı yoksa Cenevre Sözleşmesi madde 51/5 kapsamında sivil ve askeri hedeflerin ayrımının yapılmadığı varsayımına mı dayandığı anlaşılamamaktadır. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e yazdığı mektupta bahsettiği keskin nişancı atışına karşı askeri harekât düzenlemenin orantısız olduğu varsayımı, Türkiye'nin devam eden saldırılar sebebiyle Barış Pınarı Harekâtı'nı düzenlediği olgusu çerçevesinde bir anlam ifade etmekten uzaktır. Ayrıca Brandis'a göre bir devlet pasif bir şekilde kendisine saldırılmasını beklememelidir (Brandis 2017). Brandis'ten hareketle Türkiye'nin bahsettiği keskin nişancı atışını, tek başına Türkiye'nin yakın tehdit kriteri olarak yorumlamanın doğru olmayacağı düşünülmektedir.

Buna doğrultuda Türkiye, kendisine yöneltilen saldırıları püskürtme ve kendi güvenliğini sağlayacak ölçüde hareket etme niyetini Harekât öncesinde belirtmiştir. Milli Savunma Bakanlığı Harekâtın amacının, sınır güvenliğini sağlamak ve terör koridoru oluşmasını engellemek olarak deklare ettiği de vurgulanmalıdır (MSB 2019). BPH sonucunda Soçi Mutabakatı imzalanmış ve Türkiye sınırından 30 kilometrelik alanın silahlı gruplardan arındırılmasına karar verilmiştir (Ayvaz 2020). Böylece Türkiye, Harekâta devam etmek yerine sınır güvenliği hedefine ulaştığında BPH'yi

durdurmuştur. Bu orantılılık yaklaşımı, ABD tarafından da benimsenmiş olup Savunma Departmanı tarafından hazırlanan Savaş Hukuku El Kitabında önlemlerin orantılılığının, tehdidin niteliğine göre değerlendirilmesi gerektiği, saldırının püskürtülmesi ve güvenliğin sağlanması için güç kullanımının orantılı olacağını düzenlenmiştir (DoD 2015, 41). Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin ve ABD'nin yakın tehdide karşı güç kullanımı konusunda benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Türkiye'nin yakın tehdit yaklaşımının Cenevre Sözleşmesi çerçevesinden orantılılık analizi ise 12 Ağustos 1949 tarihli I no'lu Protokol'ün 51. maddesi ile doğrudan ilgilidir. 51. maddenin b bendi ile sivillerin hayatını kaybetmesine, yaralanmasına veya sivil nesnelerin zarar görmesine neden olabilecek her türlü saldırı orantısız olarak kabul edilmiştir. BPH kapsamında sivil kayıplara ilişkin kesin bir veri elde edilememekle birlikte, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu Sözcüsü Rupert Colville, 15 Ekim 2019 tarihinde yaptığı açıklamada 5 kişinin öldüğünü, onlarca kişinin de yaralandığını ancak saldırıların ağırlıklı olarak Türkiye ile ilişki olduğu iddia edilen Ahrar el Şarkiye isimli silahlı grubun yaptığını söylemiştir (UNCHR 2019). Buna karşılık Türkiye ise 9 yaşında bir bebeğin içerisinde olduğu toplam 18 sivil Türkün öldürüldüğünü rapor etmiştir (Gündüz ve Ayaydın 2019). Ayrıca Türkiye, harekât öncesinde tahrip olmuş 464 okul binası, 87 cami ve 7 kilisenin onarımının yapıldığını, böylelikle sivil yaşamın devamını sağladığını ifade etmiştir (MSB 2022). Sivil kayıpların olup olmadığı veya varsa sorumlularının PYD mi yoksa Türkiye mi olduğu konusunda net bir rapor bulunmamaktadır. Bu konuda her

iki tarafın da asgari düzeyde de olsa Cenevre Sözleşmelerinde vurgulanan insani haklara saygı göstermesi gerektiği alındığında, ortak 3. madde ile çatışma bölgelerinde hakem görevi ile yetkilendirilmiş olan Uluslararası Kıvılcık Komitesinin (ICRC) de sivil kayıplar yönünden herhangi bir soruşturma yürütmemiş olması dikkat çekicidir.

Netice olarak insancıl hukuk veya diğer düzenlemeler yakın tehdidin ne olduğunu ve tehdidin anlamlandırılmasında zamanlama kriterlerinin nasıl belirleneceği konusunda açık bir düzenleme içermediğinden yapılan her tespitin tartışmalı olacağı söylenebilir. Buna rağmen PKK'nın daha önce de KADEK ve KCK gibi isimleri kullanarak Türkiye'ye yönelik faaliyetlerini yürüttüğü dikkate alındığında, aynı örgütün PYD adı altında faaliyet göstermesi, Türkiye'nin yakın tehdit yaklaşımının hukuka aykırı olmadığı şeklinde yorumlanmıştır.

3. Devlet Dışı Aktöre Karşı Meşru Müdafaa Hakkının Kullanılması ve Türkiye'nin Meşru Müdafaa İddiasının Değerlendirilmesi

3.1. Meşru Müdafaa'nın Tarihsel Gelişimi

Bu bölümde meşru savunmanın genel kabul gören yaklaşımlarına ilişkin açıklamalar üç tarih aralığına göre yapılacaktır. Bunlar; Caroline Olayı-Birleşmiş Milletler Antlaşmasının kabul edilmesi, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının kabul edilmesi-9/11 Saldırısı ve 9/11 Saldırısı-günümüz olarak ayrılacaktır.

İlk olarak, Caroline Olayı ile hukuk literatürüne giren orantılılık, başka seçeneğin olmaması ve gereklilik şartları, meşru

müdafaanın üç ana kriteri olarak bugün bile geçerliliğini sürdürmektedir (Shiryaev 2007, 80). Bunun haricinde, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının kabul edilmesinden önce 27 Ağustos 1928 tarihinde imzalanan Kellogg Briand Antlaşması ise açık bir şekilde meşru müdafaa tanımı yapmasa da önleyici meşru müdafaa tartışmaları açısından önem teşkil etmektedir. Örneğin ABD, anlaşmanın meşru müdafaa hakkını kullanma konusunda bir sınırlama getirmediği yönünde çekince koyarak sözleşmeyi imzalamıştır (ABD Dışişleri Bakanlığı 2022). Anlaşmanın meşru müdafaa konusunda neden bir hüküm içermediği sorusuna cevap olarak Kellogg, meşru müdafaa hakkının her egemen devletin doğasında var olan bir hak olduğu ve zaten mevcut olan bir hakkın anlaşma içerisinde açık bir şekilde tanımlanmasına gerek olmadığı hususlarını ifade etmiştir (Tenenbaum 2021).

İkinci olarak, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51. maddesindeki, *“Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliği korumak için gerekli önlemleri alana kadar, Birleşmiş Milletler üyesine karşı silahlı bir saldırı meydana gelirse bu sözleşmedeki hiç birşey bireysel veya toplu olarak meşru müdafaa hakkının kullanılmasına engel teşkil etmeyecektir.”* hususları ile meşru müdafaa hakkı tanımlanmıştır. “Silahlı saldırı” şartı, birçok yazar tarafından farklı yönleri ile analiz edilmiştir. Örneğin Kunz, meşru müdafaa kapsamında güç kullanımına ancak saldırı başladıktan sonra başvurulabilecek bir hak olduğunu iddia ederek 51. maddenin önleyici güç kullanımını yasakladığını ve bir tehdide karşı güç kullanmanın meşru müdafaa kapsamında yasal olmayacağını ifade ederek bu şartın sadece “gerçekleşmiş bir olgu”yu ifade ettiğini söylemiştir (1947,

872). Buna karşılık çoğu uzman, meşru müdafaa hakkının silahlı saldırı başlamadan önce kullanılamayacağına dair görüşe itiraz etmiştir (Badalic 2021, 175). Örneğin karşıt görüşte olan Bowett, 51. maddenin herhangi bir kısıtlama getirmediğini, tam aksine geleneksel önleyici meşru müdafaa hakkını koruduğunu iddia etmiştir (Bowett 1958). Bu dönem içerisinde hangi yaklaşımın kesin olarak uygulanması gerektiği konusunda kesin bir sonuç elde edilememiş ise de 1962’de Amerika’nın Küba Karantinası, 1967’de İsrail’in Mısır’a saldırması ve 1981’de İsrail’in Irak nükleer ünitesini bombalaması (Badalic 2021, 186) gibi önleyici meşru müdafaa örnekleri, “silahlı saldırı” başlamadan önce önleyici meşru müdafaa hakkının kullanılabileceği yönünde devlet uygulamalarının olduğunu göstermektedir.

Üçüncü olarak 9/11 saldırılarından hemen sonra ABD tarafından Eylül 2002 tarihinde yayınlanan ulusal güvenlik stratejisi ile farklı bir önleyici meşru müdafaa tezi ortaya atılmıştır (Beyaz Saray 2002). Bush Doktrini olarak bilinen bu anlayışa göre saldırının ne zaman ve nerede gerçekleşeceği konusunda belirsizlik olsa bile önleyici meşru müdafaa hakkının kullanılabileceği öne sürülmektedir (Beyaz Saray 2002). Shiryayev, önleyici meşru müdafaa anlayışının olumlu görülmemesine rağmen siyasi değişimlere neden olduğunu, Amerika’nın küresel terörle mücadele eylemleri kapsamında önleyici meşru müdafaa anlayışının kabul gördüğünü iddia etmiş ve 2003’te Irak’a yapılan müdahalenin bunun bir örneği olduğunu söylemiştir (Shiryayev 2007). Önleyici meşru müdafaa anlayışının devlet uygulamaları üzerinde yaygınlaştığı Birleşmiş Milletler tarafından da fark edilmiş ve 23 Eylül 2003 tarihinde dönemin Birleşmiş Milletler

Genel Sekreteri Kofi Annan, devletlerin kitle imha silahları ile donatılmış terörist gruplara ve ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan saldırılara karşı önleyici güç kullanma örneklerinin arttığını ve Birleşmiş Milletler'in bu konuya acil olarak bir çözüm üretmesi gerektiğini söylemiştir (Annan 2003).

Netice olarak Barış Pınarı Harekâtı'nın düzenlendiği tarih itibariyle uluslararası hukukta meşru müdafaa hakkının önleyici şekilde kullanılabilmesine dair açık bir düzenleme olmamasına rağmen devlet uygulamaları açısından sıkça başvurulmuş bir yöntem olarak kabul edildiği söylenebilecektir. Kaldı ki bu yöntem sadece güncel hukuk tartışmalarının konusu değildir. Birleşmiş Milletler'in 1956 tarihli Saldırganlığı Tanımlayan Özel Komite Raporu¹¹ çalışmaları sırasında da saldırının doğrudan veya dolaylı olabileceği ve her iki saldırının da eşit derecede tehlikeli olabileceği gündeme gelmiştir. Bu noktada meşru müdafaa hakkının kullanılması için silahlı saldırı gerçekleşmesi gerektiğine dair yaklaşımlara ise iştirak edilmemektedir çünkü hukuki bir bakış açısının, mutlaka bir saldırının kurbanı olmak şeklinde bir ön şart kabul etmesi adil ve hakkaniyetli değildir.

3.1.1. Devlet Dışı Aktöre Karşı Meşru Müdafaa'nın Kullanımı

Meşru müdafaa hakkının devlet dışı aktörlere karşı kullanılması uzun süredir devam eden tartışmalı bir konudur. Özellikle 9/11 saldırılarından sonra Birleşmiş Milletler'in 1368 ve

¹¹ UN Special Report, Art. 51, Repertory, Suppl.2, vol II (1955-1959), https://legal.un.org/repertory/art51/english/rep_supp2_vol2_art51.pdf Erişim tarihi 3 Ağustos 2022

1373 sayılı kararlarında da yer alan küresel çapta terörle mücadele vurgusunun, bu tartışmanın sıkça gündeme gelmesinde önemli bir faktör oluşu düşünülmektedir. Devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkının kullanılması konusunda uluslararası hukuk bağlamında açık bir düzenleme bulunmamaktadır ancak Uluslararası Adalet Divanı ve Birleşmiş Milletler kararlarında bu hususa atıf yapıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkının kullanılması konusunda devlet uygulamaları açısından da bir bütünlük bulunmamaktadır. Bazı ülkeler 51. maddenin devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkını sınırlamadığını iddia edip bu yönde hareket ederken bazı ülkeler ise daha dar bir bakış açısı ile meşru müdafaa hakkının sadece devletlere karşı kullanılabileceğini savunmaktadır. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacak olan bu durum, çalışmanın odak noktasını oluşturan Barış Pınarı Harekâtı yönünden de önem arz etmektedir zira Harekâtın hedefi bir devlet olmadığından, devlet dışı aktör olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle doğru bir hukuki analiz yapabilmek için devlet dışı aktöre karşı meşru müdafaa hakkının kullanılıp kullanılmayacağına öncelikli olarak analiz edilmesi faydalı olacaktır.

Cornell Hukuk Fakültesine göre devlet dışı aktör; Bağımsız bir yapıya sahip olmayan, siyasi ve bölgesel kontrol uygulayan, egemen bir devletin kontrolü dışında faaliyet gösteren ve amaçlarına ulaşmak için sıklıkla şiddete başvuran bir yapıdır (LII, 22 U.S. Code § 6402 – Definitions). Bu yapılara karşı güç kullanımı ise *jus contra bellum* kapsamında tartışmalı bir konudur. Özellikle 9/11 saldırılarından sonra birçok ülke, devlet dışı aktörlere karşı nerede ve ne zaman

olduğu fark etmeksizin meşru müdafaa kapsamında güç kullanımına izin veren geniş yorum ilkesini benimsemiştir. Buna karşılık bazı ülkeler bu görüşü benimsemediklerini, 51. maddenin sadece devletlere karşı meşru müdafaa hakkının kullanımı açısından kısıtlayıcı olduğunu ve bu nedenle yeniden yazılmasının veya yorumlanmasının mümkün olmadığını ifade etmişlerdir (Corten 2016). Ülkeler arasında devlet dışı aktörlerin güç kullanımı ilkelerine taraf olup olmayacağı konusunda bir birlik olmadığı dikkate alındığında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ile Uluslararası Adalet Divanı'nın bu konudaki yaklaşımı önem arz etmektedir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1269 sayılı ve 1999 tarihli Kararında *“Bütün ülkeler terörist hareketleri engellemek için gerekli adımları atmaya, özellikle iki veya çok taraflı anlaşmalar yapmaya davet edilmektedir.”* ifadesi terörist gruplara karşı gerekli önlemlerin alınması gerektiğine vurgu yapmıştır (UNSC Res 1269, 19 Ekim 1999, UN Doc S/Res/1269). 2001’de aldığı 1368 sayılı Karardaki *“Uluslararası toplum, ilgili terörle mücadele sözleşmelerinin ve özellikle 1269 sayılı 19 Ocak 1999 tarihli Karar’ın uygulanması ve işbirliğinin arttırılarak terörü önleme ve bastırma çabalarının iki katına çağırılmaktadır.”* ifadeyle de bu gereklilik yinelenmiş ve üyelerin devlet dışı aktör olarak tanımlanan terörist gruplara karşı daha etkin mücadele etmesi gerektiği ifade edilmiştir (UNSC Res 1368, 12 Eylül 2001, UN Doc S/Res/1368). Ayrıca 1373 sayılı Karar ile terörle mücadele konusunda acil önlem çağrısı yinelenmiştir (UNSC Res 1373, 28 Eylül 2001, Un Doc S/Res/1373). İfade edilen kararlar, devlet dışı aktörlerin faaliyetlerinin engellenmesi noktasında doğrudan bir güç kullanımı ifadesine yer vermemiş olsa da

hem “bütün önlemlerin alınması” ifadesine vurgu yapmış olması hem de bu aktörlerin bir “taraf” olarak tanımlanması noktasında önem arz etmektedir. Buna ek olarak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi düzenli olarak yinelediği “gerekli önlemlerin alınması” vurgusunu, 2249 sayılı Kararında, *“Irak ve Suriye’nin önemli bölgelerinde kurulan güvenli alanların ortadan kaldırılması”* ifadesi ile pekiştirmiştir (UNSC Res 2249, 20 Kasım 2015, UN Doc S/Res/2249).

Uluslararası Adalet Divanı, tarafından yargılamalar sırasında devlet dışı aktörlere karşı doğrudan güç kullanımı konusunda net bir tanımlama yapmamıştır. Bu çerçevede Uluslararası Adalet Divanı’nın meşru müdafaa konusunda saldırının bir devlet tarafından başka bir devlete yöneltildiğinde kullanılabilmesi ancak devlet dışı aktörlerin “saldırgan” olarak nitelendirilebileceği görüşünde olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

Uluslararası Adalet Divanı’nın yukarıda yer verilen kararları karşısında Chatham İlkeleri, saldırı bir devlet tarafından başlatılmadığında meşru müdafaa hakkının kullanılmasının mümkün olmadığı şeklinde değerlendirilmemesi gerektiğini, kaldı ki 51. madde metninde bu kapsamda bir sınırlama olmadığını vurgulamıştır (Wilmshurst 2005). Canor ise meşru müdafaa başka bir devlet tarafından başlatılan saldırı karşısında kullanılan bir hak olduğu ileri sürerek Uluslararası Adalet Divanı’nın 51. maddenin kapsamını genişletmek konusunda isteksiz davrandığını iddia etmiştir (Canor 2006, 129). Farklı bakış açıları ile artan devlet uygulamaları üzerine uluslararası hukuk çevrelerinde bu hakkın suistimal edilebileceği endişesi doğmuştur. Eylül 2015’de Oslo’da yapılan “DEAŞ’a Karşı

Mücadele ve Uluslararası Hukuk” ile Nisan 2016’da düzenlenen “Kuvvete Başvurmanın Yeni Temelleri” isimli panellerde bu endişeler gündem haline gelmiştir. Bunun üzerine panel konuşmacılarından olan Corten tarafından devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkını uluslararası hukuk çerçevesinde değerlendiren bir metin kaleme alınmıştır (Corten 2016). Çalışmanın sonucunda diplomatik girişimler dâhil uluslararası ve ulusal bütün terörle mücadele yöntemlerinden bir sonuç alınmadığı ve Güvenlik Konseyi tarafından da önlem alınmadığı takdirde devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkının kullanılabilceği vurgulanmış ve bu metin Ağustos 2022 itibariyle 243 uzman tarafından imzalanmıştır (CDI 2016).

Meksika, Güvenlik Konseyi’ne yazdığı 24 Şubat 2021 tarihli mektup ile devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkının kullanılması konusundaki endişelerini iletmış ve toplantı talep etmiştir. 8 Mart 2021’de yapılan toplantı neticesinde dar görüşü benimseyen ülkeler daha çok başka bir ülke sınırları içerisinde bu hakkın kullanılmasını eleştirirken, birçok ülke de pratikte devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkının kullanılabilceğini vurgulamıştır.¹² Toplantı sonrasında ortaya çıkan fikirleri kümülatif olarak değerlendiren Haque ise 51. madde kapsamında devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkının kullanılmayacağını ancak DEAŞ’a karşı kurulan işbirliğinde olduğu gibi küresel bir tehdide karşı bu hakkın kullanılmasının söz konusu olabileceğini vurgulamıştır (Haque 2021).

¹² UNGA UNSC “*Strengthening of the United Nations System*,” 16 Mart 2021, UN Doc A/75/993–S/2021/247

Sonuç olarak devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkını kısıtlayan uluslararası bir düzenleme veya bağlayıcı nitelikte yetkili otorite kararı bulunmamaktadır. Her ne kadar “hakkın kullanımının kriterleri” konusunda hâkim bir görüşten bahsetmek mümkün olmasa da “hakkın kullanılabilmesi” noktasında baskın bir görüş birliğinin olduğu değerlendirilmektedir. Bu yönü ile sınırlı olmak üzere Türkiye’nin meşru müdafaa yaklaşımının, Harekâtın karşı tarafının devlet dışı aktör olmasından dolayı gayri hukuki olarak nitelendirilmesi için yeterli olmadığı düşünülmektedir. Ayrıca meşru müdafaa hakkının sadece devletlere karşı kullanılabilmesini kabul eden görüşlerin, devlet dışı aktörlerin saldırgan tutumları karşısında devletlerin hangi hak kapsamında kendisini savunacağına dair bir tez üretmemeleri sebebiyle tez-antitez sağlamasından yoksun oldukları değerlendirilmektedir. Aksi düşüncede devlet dışı aktör tarafından saldırılara maruz kalan devletin kendisini savunma hakkının olmadığı sonucuna ulaşılacaktır.

3.1.2. Başka bir Ülke Sınırlarında Meşru Müdafaa Hakkının Kullanılması

Birçok yönü ile analiz edilen Barış Pınarı Harekâtı’nın muhtemelen en önemli noktalarından bir tanesi başka bir ülke topraklarında icra edilmiş olmasıdır. Beşar Esad, Suriye Haber Ajansına verdiği 19 Ekim 2019 tarihli Röportaj’ında (Reuters 2019) Harekâtı bir “işgal” olarak nitelendirmiştir. Her iki ülke tarafından öne sürülen iddiaların analiz edilmesinden önce bir ülkenin başka bir ülke sınırlarında askeri harekât düzenlemesinin hukuki yönden incelenmesi faydalı olacaktır. Bunun akabinde her iki tarafın iddialarının hukuki zeminde tartışılması ve yasal bir sonuca ulaşılması hedeflenmektedir.

Her ne kadar 51. maddede meşru müdafaa kapsamında güç kullanımına izin verilmiş ise de madde metninde düşman olmayan başka bir ülke topraklarında üçüncü kişi konumunda olan aktörlere karşı bu hakkın nasıl kullanılacağı belirtilmemiştir. Buna karşılık egemen devletin kendi topraklarında başka bir devlete karşı suç işleme faaliyetlerine karşı gerekli önlemleri alması yönünde birçok yasal düzenleme bulunmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1972’de hazırlanan bir Raporda¹³ Geleneksel Uluslararası Hukuk kapsamında bir ülkenin, kendi topraklarının başka bir ülkeye karşı suç işleme hazırlığında kullanılmayacağı ve egemen devletin bunu engellemek için bütün önlemleri alması gerektiği düzenlenmiştir. Buna ek olarak Uluslararası Korunan İnsan Antlaşmasının 4. maddesinde her ülkenin kendi ülkesi içinde veya dışında işlenen suçlar yönünden hazırlıkları önlemek için gerekli bütün önlemleri alması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁴ Benzer düzenlemelere Hague Antlaşmasının 9. maddesinde, Montreal Antlaşmasının 10. maddesinde, Rehineler Antlaşmasının 4. maddesinde, Terörist Bombalama Antlaşmasının 18. maddesinde de yer verilmiştir. Uluslararası Adalet Divanı tarafından Corfu Kanal Davası’nda¹⁵ her devletin kendi topraklarında başka bir devlet aleyhine yasa dışı faaliyet yürütülmesini engellemek zorunda olduğunu ifade edilmiştir.

¹³ ILC, ‘*Report of the International Law Commission on the Work of its Twenty-fourth Session*’ (2 Mayıs-7 Temmuz 1972) UN Doc. A/8710/Rev.1

¹⁴ UN, ‘*Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, Including Diplomatic Agents*’, 1973, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_4_1973.pdf
Erişim tarihi 18 Haziran 2022

¹⁵ ICJ, ‘*The Corfu Channel Case*’ (1949)

Egemen devlet yönünden yukarıda açıklandığı şekilde kendi toprakları üzerinde ancak başka devlet aleyhine gerçekleşecek eylemler yönünden önlemler almak gibi bir yükümlüğün bulunmasına rağmen mağdur devlet yönünden savunma hakkının nasıl kullanılacağına dair bu kadar açık ve net bir düzenleme bulunmamaktadır. Başka bir deyişle saldırgan eylemlerin merkezi olan devletin yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda mağdur olan devletlerin meşru müdafaa hakkına sahip olup olmadığına dair yukarıda bahsedilen yasal düzenlemelere eş değer bir düzenleme bulunmamaktadır ancak uygulamalardan ve güncel yaklaşımlardan yola çıkarak bir analiz yapmak mümkün görünmektedir. Bu noktada üçüncü devlet sınırları içerisinde kullanılan meşru müdafaa hakkına sıklıkla referans olarak gösterilen ve literatürde “İsteksiz veya Yetersiz” (Unwilling or Unable Test) olarak bilinen formülden bahsetmek yerinde olacaktır. Bu formülün tanımlandığı kaynaklardan birisi olan Chatham İlkelerine göre bir devletin başka bir devlete yönelik saldırılara veya saldırı hazırlığına ev sahipliği yapması durumunda, bu girişimleri ve saldırıları engelleyememesi veya engellemede isteksiz olması durumunda son çare olarak kurban devlet tarafından bu ülke topraklarında meşru müdafaa kapsamında güç kullanılabilceği vurgulanmıştır (Wilmshurst 2005, 12). Uygulama zemininde verilebilecek en belirgin örnek ise 23 Eylül 2014 tarihinde ABD tarafından Güvenlik Konseyi’ne gönderilen ve Suriye’de DEAŞ’a karşı harekât başlatıldığını belirten Mektup¹⁶ içeriğinde görülmektedir. Bu mektupta ABD, tehdidin merkezi olan egemen

¹⁶ UNSC ‘Letter dated 23 Eylül 2014 from the Permanent Representative of the United States of America to the United Nations addressed to the Secretary-General’, 23 Eylül 2014, UN Doc. S/2014/695

devletin, tehdidi engelleme konusundaki yetersizliği veya isteksizliği durumunda mağdur devletlerin kendilerini savunmak zorunda olduğunu ve Suriye'nin bu tehdit ile mücadele edemeyeceğini ve etmeyeceğini vurgulayarak 51. madde kapsamında harekât başlatıldığını ifade etmiştir. Bu uygulamaya paralel bir şekilde Herik ve Schrijver saldırı, egemen devlet tarafından engellenemez ise bu durumda mağdur devlet meşru müdafaaya güvenebilmeli ve savunma hakkını kullanabilmelidir demiş ve egemen devletin yetersiz veya isteksiz kalması durumunda başka bir devlet topraklarında bu hakkın kullanılabilceğini ifade etmiştir (2010, 531).

Bu yaklaşım, başka bir tartışmanın da doğmasına sebebiyet vererek egemen devletin hâkimiyet sahasında bu yetkinin hem bireysel hem de toplu olarak kullanılabilceğini savunanlara karşı sadece toplu olarak kullanabilceğini savunan devletler olarak iki temel görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır (Brunnee ve Toope 2018, 263). Örneğin 8 Mart 2021'de Meksika'nın talebi üzerine Birleşmiş Milletler nezdinde yapılan toplantıda Katar, toplu aksiyon alınması veya Birleşmiş Milletler tarafından tanımlanan terörist gruplara karşı meşru müdafa hakkının başka ülke topraklarında kullanılabilceğini savunurken; Avusturya, Azerbeycan, Belçika, Danimarka, Estonya, Hollanda, Türkiye, Birleşik Krallık ve Birleşik Devletler meşru müdafa hakkının toplu veya bireysel olarak kullanılabilceğini savunmuştur (UNGA UNSC).

Netice olarak tehdidin konumlandığı devlet yönünden sorumlulukların tanımlanmasına rağmen mağdur devletler yönünden net bir yasal düzenleme olmaması devlet yaklaşımları yönünden ayrılığa sebebiyet vermiştir. Bugüne kadar vurgulanmayan bir yönden

bakıldığında ise egemen devletin, tehdidi önleme yönünden güçsüz, isteksiz olma yönünden ise diplomatik başarısız durumuna düşmemek için isteksiz veya yetersiz olduğunu kabul etmesi pek olası gözükmemektedir. Bu nedenle savunmacı konumunda olan devletin veya kolektif gücün meşru müdafaa iddialarını objektif kriterler ile ortaya koyması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye tarafının iddialarına yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde bakıldığında Suriye'nin PYD birliklerini ne olarak nitelendirdiği önem arz etmektedir. PYD'nin 'tehdit' olarak nitelendirilmesi durumunda Suriye'nin tehdit unsurunu önleme yükümlüğünden bahsedilebilecektir. Tehdit olarak nitelendirilmemesi durumunda ise Türkiye'nin argümanlarının tartışılması gerekecektir. Bu kapsamda Suriye'nin PYD yaklaşımına kısaca değinecek olursak; Barış Pınarı Harekâtı öncesinde Suriye, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yazdığı Mektup (Szuba 2019) ile PYD'ye bağlı SDG birliklerini ayrılıkçı terörist olarak nitelendirmiş ve insan kaçırma, cinayet ve sivilleri yerlerinden etmekle suçlamıştır. Lennox tarafından yapılan araştırmaya göre (2018), SDG Esad tarafından ABD ile çalışan yerel bir işgalci olarak nitelendirilmiş ve Suriye ile anlaşmamaları halinde Suriye'den zorla uzaklaştırılacakları söylenmiştir. Barış Pınarı Harekâtı başladıktan sonra ise Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdad, BPH'nin başlamasına SDG'nin sebep olduğunu söyleyerek SDG'yi ayrılıkçılıkla suçlamıştır (Wikipedia 2019). Her ne kadar Şam yönetimi tarafından harekât başladıktan sonra SDG ile anlaşma sağlansa da Harekâtın başladığı tarihe kadar olan süreç içerisinde Suriye'nin SDG'yi yerel bir işgalci güç olarak nitelendirmesi ve SDG'ye karşı hem silahlı hem de politik olarak

mücadele etmiş olması, egemen devlet statüsü ile SDG (dolayısıyla PYD ve YPG'ye) karşı olan tutumunu yeterince açık şekilde göstermektedir. Bu nedenle henüz tartışmalı olan *İsteksiz ve Yetersiz Formülü* çerçevesinde değerlendirme yapmaya gerek duyulmaksızın uluslararası hukuk gereğince Suriye'nin, bizzat kendisi tarafından da tehdit unsuru olarak gördüğü SDG'ye karşı gerekli önlemleri alması gerektiği düşünülmektedir. Kaldı ki Suriye'nin bu yükümlülüğü sadece yukarıda bahsedilen yasal düzenlemeler ile sınırlı olmayıp aşağıda ayrıntılı olarak izah edilen Adana Mutabakatı çerçevesinde üstlenilen sorumlulukları da bulunmaktadır.

Sonuç olarak bir ülkenin başka bir ülke sınırları içerisinde meşru müdafaa hakkını kullanmasının yasal olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun yanı sıra sadece egemen devletin saldırıları engelleme konusunda isteksiz veya yetersiz olması durumu da bazen yeterli olmayacaktır çünkü egemen devletin saldırgan eylemleri engelleme konusunda gönüllü veya istekli olması durumunda dahi saldırıların merkezi durumuna dönüşmesi ve mağdur devlet yönünden egemen devlete bildirmek için zamanının olmaması ihtimal dâhilindedir.

3.1.3. Müdahalenin Adana Mutabakatı Yönünden Değerlendirilmesi

PKK'nın 1990'larda Suriye, Irak ve Türkiye topraklarını kesen bir alanda terör faaliyetlerini yoğunlaştırması, Irak ve Türkiye'nin yanı sıra Suriye'nin de güvenlik endişelerinin artmasına neden olmuştur (Gökcan 2018, 169). Türkiye ve Suriye arasında, Kasım 1994 döneminde bir güvenlik protokolü imzalanarak PKK'nın terör

örgütü olduğu vurgusu yapılmıştır. Buna rağmen Suriye'nin PKK'ya karşı etkin bir tavır almaması ve özellikle 1995'de Suriye'den Türkiye'ye sızan teröristlerin silahlı eylem yapması neticesinde diplomatik krizler yeniden artış göstermiştir. Milli Güvenlik Kurulu (MGK) tarafından Temmuz 1998 tarihinde alınan karar (Aksu 2015) ile Abdullah Öcalan'ın Suriye'de barındırılmaya devam etmesi halinde bu durumun savaş sebebi (*Casus belli*) sayılacağı ilan edilmiştir. Bunun üzerine Türkiye ve Suriye arasında yaşanan gerilim, ABD Başkanı Bill Clinton ve Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in aracı olması neticesinde Türkiye ve Suriye arasında imzalanan 20 Ekim 1998 tarihli Adana Mutabakatı ile son bulmuştur (Örmeci 2012).

Adana Mutabakatı, içerdiği hükümler sebebiyle bir “Güvenlik Anlaşması” niteliği taşımakta olup, özellikle terör unsurlarının Suriye'de barındırılmaması yönünden Suriye'ye sorumluluk yükleyen hükümler içermektedir. Bunun yanı sıra Anlaşmanın 4. bölümünde yer alan, “*Suriye tarafı, gerekli önlemlerinin ve güvenlik önlemlerinin alınmasında yetersiz kalması durumunda Anlaşma, Suriye topraklarının 5 kilometre derinliğinde Türkiye'ye gerekli bütün güvenlik önlemlerini alma hakkı verdiğini anlamaktadır.*” ifadesi ile Suriye'nin terörle mücadele kapsamında üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmemesi halinde Türkiye'ye Suriye topraklarına askeri müdahalede bulunma yetkisi tanınmıştır (Bagheri 2021).

Suriye iç savaşı başlamadan önce, iki ülke arasında 21 Aralık 2010 tarihli *Terör ve Terör Örgütlerine Karşı Ortak İşbirliği*

Anlaşması imzalanmıştır.¹⁷ İmzalanan bu Anlaşma ile Adana Mutabakatının geliştirilmesine vurgu yapılarak başta PKK ve diğer tüm örgütler ile mücadele konusunda işbirliği amaçlanmıştır. Anlaşmanın en dikkat çeken bölümü ise 3. maddesindeki, PKK'nın farklı isimler altındaki oluşumları ve uzantıları ile her iki devletin de mücadele edeceğinin taahhüt edilmesidir.¹⁸ Özellikle vurgulanan 'farklı isimler altındaki uzantılar' tanımlaması, PKK'nın Suriye'de PYD adı altında örgütlenmesini ifade etmektedir. Hatta o tarihlerde Suriye'de yoğun bir etkinlik gösterilmese de varlığı bilinen PYD'ye direk bir atıf yapılmaması, örgütün yeni isimler ile ortaya çıkabilme ihtimaline dair tarafların öngörüsü olarak değerlendirilmektedir. Anlaşmanın 23. maddesine göre ise işbirliği Anlaşmasının 3 yıl süre ile yürürlükte kalacağı ve feshedilmediği sürece 3'er yıllık süreler halinde yeniden uzayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu hali ile Barış Pınarı Harekâtı'nın düzenlendiği 9 Ekim 2019 tarihi itibarıyla 20 Ekim 1998 tarihli Adana Mutabakatının ve geliştirilmiş hali olan 21 Aralık 2010 tarihli İşbirliği Anlaşmasının yürürlükte olduğu değerlendirilmektedir.

İki ülke arasında yapılan anlaşmalarda yer alan açık ifadeler doğrultusunda; Türkiye'nin, Suriye'nin kuzeyinde konumlanan terör

¹⁷ TBMM, '*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Terör ve Terör Örgütlerine Karşı Ortak İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasına İlişkin Kanun*', 9 Şubat 2011, <https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-1009.pdf>

Erişim tarihi 21 Temmuz 2022

¹⁸ TBMM, '*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Terör ve Terör Örgütlerine Karşı Ortak İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu*', 9 Şubat 2011,

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss713.pdf>
Erişim tarihi 1 Temmuz 2022

gruplarından kaynaklı güvenlik endişelerinin haklı görüldüğü ve Suriye'nin etkisiz kalması halinde Türkiye'nin doğrudan Suriye topraklarında harekât yapabileceği söylenebilecektir. Suriye'nin Türk Dışişleri Bakanlığı'nın gönderdiği yazıda, PKK'ya katılan çoğunluğun Türkiye sınırında yaşamalarına rağmen Suriye vatandaşı olmadığı için Suriye iç yasalarına göre tanınmayan ve yaklaşık nüfusu 1.5 milyona varan kişiler içerisinde olduğu ancak bu kişiler hakkında Suriye vatandaşı olmamalarından dolayı herhangi bir yaptırım uygulanmadığı şeklinde cevap verildiği belirtilmiştir.¹⁹

Bu hususlar, Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki PKK ve farklı isimli uzantılarından oluşan terör gruplarını öngörerek hareket ettiğine işaret etmektedir. Ayrıca Suriye'nin, henüz iç savaşın patlak verdiği tarihten önce bile bu gruplara karşı etkin mücadele gösteremediğine dair resmi yanıtları dikkate alındığında; Türkiye'nin, Anlaşmanın 4. bölümünde tanımlanan farklı terör gruplarına yönelik Suriye topraklarında müdahale hakkını kullanması hukuka uygun olarak değerlendirilmektedir.

¹⁹ İlgili açıklama tam olarak şu şekildedir: “PKK'nın Kuzey Irak'taki kadroları içinde Suriyelilerin sayısı ve bunlar hakkında Suriye'nin ne gibi önlemler aldığı yönündeki Komisyon üyelerimizin sorularına yanıt olarak ilgili kamu görevlileri tarafından, PKK elebaşlarından bazılarının geçmişte Suriye vatandaşlığına kabul edilen kişiler olduğu, sayısı 4500-5000 civarında olan PKK'nın silahlı teröristlerinin yüzde 25-30 kadarının köken olarak, Suriye'nin Türkiye sınırına yakın yerlerinde yaşamalarına rağmen Suriye vatandaşı olmayan, Suriye Hükümeti tarafından da tanınmayan ve toplam nüfusu 1,5 milyon civarında olan topluluklara mensup olduğu ve Suriye tarafından PKK'ya katılımın bu topluluklardan gerçekleştiği; Suriye Hükümeti'nin, terör örgütüne mensup kişilerin silahlarını bırakması yönünde basın-yayın organları vasıtasıyla çağrılar yaptığı ancak hukuki statüleri bakımından teröristlerin Suriye vatandaşı olmamaları nedeniyle herhangi bir yaptırım uygulamadığı ...” Bu açıklama, 2010 tarihli anlaşmanın TBMM görüşülmesi esnasında Dışişleri Komisyonu tarafından sunulmuştur.

3.2. Türkiye'nin Müdahalesinin Değerlendirilmesi

Türkiye'nin meşru müdafaa iddiasına karşı eleştirel değerlendirmeler genellikle orantısız güç kullanımı, delilden yoksunluk ve başka bir ülkenin toprak bütünlüğünü ihlal noktalarında toplanmaktadır.

İlk olarak orantısız güç kullanımı eleştirilerini incelemekte fayda vardır. Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere yazdığı ve 51. madde gereğince meşru müdafaa hakkını kullandığını belirttiği mektupta keskin nişancı atışlarından bahsedilmesinden yola çıkılarak askeri harekât düzenlenmesi orantısızlık olarak değerlendirilmiştir. Türkiye tarafından sadece bu keskin nişancı atışına bağlı olarak mı yoksa uzun zamandır devam eden ve sayısı 800'ü aştığı iddia edilen saldırılardan dolayı mı meşru müdafaa hakkının kullanıldığına dair resmi bir açıklama yapılmamıştır. Buna rağmen 51. maddede açıkça yer verilen, saldırıların derhal bildirilmesi yükümlüğü gereğince her bir saldırının Güvenlik Konseyine bildirilmemesi Barış Pınarı Harekâtı'nın temel dayanağı olan meşru müdafaa açısından negatif bir durum gibi gözükse de, bu durum gerçekleştiği iddia olunan saldırıların yok sayılması anlamına da gelmemektedir. Kaldı ki 51. maddede yer alan, “Üyeler tarafından müdafaa önlemleri alınması” ifadesi ile herhangi bir önlem alındığında Güvenlik Konseyine bildirilmesi gerekmektedir. Harekât tarihine kadar olan saldırılarda Türkiye'nin meşru müdafaa hakkını kullanmamış olmasından dolayı bildirim yükümlülüğünün olmadığı düşünülmektedir.

Orantılılık noktasında dikkate alınması gereken bir diğer husus ise Türkiye'nin BPH'yi gerçekleştirmedeki amacıdır. Bu amaç

PYD'yi yok etmek olarak ifade edilmemiş olup, sadece “sınır güvenliğini sağlama” şeklinde belirtilmiştir. Türkiye tarafının Harekâta devam ederek Suriye'nin toprak bütünlüğünü ihlal etme niyetinde olmadığı, Harekâtı 30 kilometre alanda sınırlı bırakmasından yola çıkılarak elde edilebilecek dolaylı bir sonuçtur. Nitekim Soçi Mutabakatı ile diplomatik bir yöntemle Rusya'nın kolaylaştırıcı rolü ile Türkiye amaçladığı sınır güvenliğini sağladığı noktada Harekâtı durdurmuştur.

Türkiye'nin kendisine yönelik saldırıları ispatı ise oldukça karmaşık bir konudur. Bu konuda ispat yönteminin ne olacağına dair bir yasal düzenleme de mevcut değildir. Suriye'nin kuzeyinde faaliyet gösteren çok sayıda terör örgütünün varlığı bilinmekte ve uzun yıllardır bu örgütlerin hedefi olan sınır ülkelerin birçok zayıat verdiği ortadadır. Egemen devlet olan Suriye'nin PYD'yi ayrılıkçı bir örgüt olarak tanımlaması ve Barış Pınarı Harekâtı'nın gerçekleştirildiği bölgenin PYD kontrolünde olduğu dikkate alındığında bu noktalardan Türkiye'ye karşı gerçekleştirilen saldırıların başka bir örgüt veya grup tarafından icra edilmesi pek de mümkün görünmemektedir. Kaldı ki PYD tarafından da gerçekleştirilen saldırılar inkâr edilmemekte ve kendi yönlerinden meşru müdafaa hakkının kullanıldığı iddia edilmektedir. Devlet dışı aktörlerin meşru müdafaa hakkına dair yasal bir düzenleme olmaması, başka bir anlatımla kaynağını Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 51. maddesinden alan meşru müdafaa hakkının sadece devletlere tanınması, PYD tarafının meşru müdafaa iddialarının hukuki olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Başka bir ülke sınırlarında meşru müdafaa hakkının kullanılması yönünden bakıldığında ise Suriye'nin uluslararası hukuk kuralları

gereğince kendi ülkesinde başka bir ülke aleyhine düzenlenen saldırıları engelleme noktasında yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Bu yetersizlik sadece PYD yönünden değil Suriye’de merkezileşmiş başta DEAŞ ve diğer terör örgütleri yönünden de kendisini göstermektedir.

Sonuç

Çalışmada Barış Pınarı Harekâtı’nın uluslararası hukuk yönünden hukukiliği analiz edilmiş ve uluslararası hukukun uzun zamandır gündemini meşgul eden birçok tartışmalı konuyu bünyesinde barındırdığı tespit edilmiştir. Tartışmalı olan bu konular hakkında doğrudan bir yasal düzenlemenin olmaması, uygulanacak hukukun dar kapsamlı olmasına sebebiyet verdiği gibi her bir konu yönünden hem eleştirel hem de destekleyici yaklaşımların doğmasına da zemin sunmaktadır. Bu nedenle çalışmada tartışmalı olan her bir konu yönünden ayrı başlıklar halinde değerlendirme yapılmıştır.

Özetle bahsedecek olursak; ilk olarak yakın tehdidin kriterleri konusunda Dünya genelinde ortak bir irade bulunmamasına ve bu konuda yasal bir düzenleme olmamasına rağmen, sadece devlet uygulamalarından yola çıkılarak hukuki bir sonuca varılmıştır. Tehdit algısının devletlerin güvenlik politikalarına, coğrafi konumlarına ve diplomatik ilişkilerine göre değişebildiği bir ortamda aynı tehdidin yakın veya uzak mı olduğunu tartışmak, ortaya hukuki bir sonuç çıkartmayı zorlaştırırsa da yakın tehdidin, yakınlık, kesinlik ve silahlı karşılık vermenin gerekliliği kriterlerine göre belirlendiğini söylememek mümkündür. Bu kriterler yönünden incelendiğinde; PYD tarafından Türkiye’ye yönelik saldırıların her yıl artan şekilde devam etmesi, her geçen gün PYD’nin silahlı mevcudiyetini ve askeri

teçhizat kapasitesini artırması sadece Türkiye yönünden değil egemen devlet olan Suriye yönünden de endişelerin artmasına neden olmuştur. PYD'nin PKK ile aynı örgüt olması, askeri kapasite ve geçmiş tarihli saldırılar ile birlikte değerlendirildiğinde tehdidin var olduğunu ve doğal olarak artarak devam edeceğini düşündürmektedir. Bunun yanı sıra PKK'nın daha önce farklı isimler altında Türkiye'ye karşı saldırılar düzenlemesi de bu düşüncenin oluşmasında önemli bir faktördür. Adana Mutabakatı çerçevesinde sınır güvenliğini korumak için diplomatik olarak Suriye ile anlaşmalar yapan Türkiye'nin, egemen devlet ile olan diplomatik ilişkilerden bir sonuç elde edemediği de ortadadır. Buna ek olarak Suriye'nin de Türkiye sınırında oluşan terör gruplarını engelleme konusunda yetersiz kaldığı ve bu nedenle Birleşmiş Milletlere müracaat ettiği ifade edilmiştir. Bu durumda Türkiye'nin sınır güvenliğini sağlamak ve kendi vatandaşlarının can ve mal güvenliği ile toprak bütünlüğünü korumak amacıyla ilk önce diplomatik çözüme arayışına girdiği ancak sonuç alamayınca askeri harekât düzenlediği görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin PYD'ye karşı olan yakın tehdit yaklaşımının uygulama örneklerine ve özellikle de Türkiye'nin güvenlik politikasına uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Yakın tehdit tartışmasını tamamlayıcı olarak, diğer tartışmalı konu olan önleyici meşru müdafaa konusu çalışmada ikinci olarak analiz edilmiştir. Bu analiz neticesinde birçok ülkenin, meşru müdafaa hakkının kullanılması için karşı saldırının gerçekleşmesi gerektiğine dair yaklaşımlara karşı herhangi bir saldırının kurbanı olmayı beklemeye gerek olmadığı yönündeki fikirlerin öne çıktığı ve birçok ülkenin bu şekilde uygulamaya geçtiği sonucuna ulaşılmaktadır. Yasal

düzenlemeler yönünden bakıldığında ise 1564,1365 ve 1373 sayılı kararlar çerçevesinde Birleşmiş Milletlerin 51. madde ile devletlerin kendisini güvende hissetmesini sağlama amacı ile düzenlendiği düşünülmektedir. O halde devletin kendisini güvende hissedebilmesi için ilk önce bir saldırıya maruz kalması gerektiğini düşünmek, olsa olsa haksız bir ön şart olmaktan öte gitmeyecektir. Bu bakış açısı, - ayrıca- temel insan haklarını koruma amacı ile de örtüşmemektedir. Günümüzde özellikle terör örgütlerinin eriştiği kabiliyetler dikkate alındığında mağduriyet seviyesi kitlesel bir ölçeğe kolaylıkla erişebilmektedir. Bu nedenle tek bir vatandaşına karşı dahi azami sorumluluk taşıyan devletlerin, kitlesel bir koruma içgüdüğü ile önleyici meşru müdafaa hakkına başvurusu kadar doğal bir şey yoktur. Bu nedenle Türkiye'nin 30 yıla yakın bir süredir mücadele ettiği PKK ile aynı olan PYD'ye karşı koruma içgüdüğü ile reaksiyon göstermesi diğer devletlerin uygulamaları ile karşılaştırıldığında tutarsız gözükmemektedir. Vurgulamak gerekir ki Türkiye'nin 51. madde kapsamında Birleşmiş Milletlere yaptığı başvurusundaki meşru müdafaa vurgusu sadece PYD'nin hem Türkiye'ye yönelik saldırı gerçekleştirdiğini hem de yakın tehdit olduğunu içermektedir. Bu nedenle Türkiye'nin hem önleyici meşru müdafaa hakkını kullandığını hem de gerçekleşen bir saldırıya karşı meşru müdafaa hakkını kullandığını vurgulaması açısından iki yönlü olarak değerlendirilmelidir. Her ne kadar önleyici meşru müdafaa yaklaşımları konusunda açık bir düzenleme olmasa da ülkelerin kendilerini savunma hakkını engellemeyeceğinden, devletlerin önleyici meşru müdafaa anlayışı ile hareket edebileceğini düşünmek hukuk dışı bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle Barış Pınarı

Harekâtı'nın hem önleyici meşru müdafaa yaklaşımları hem de yakın tehdit tartışmaları yönünden hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Üçüncü olarak meşru müdafaa hakkının devlet dışı aktörlere karşı kullanılması konusu incelenmiş ve bu konuda 3 ayrı görüş tespit edilmiştir. Birincisi, bu hakkın sadece devletlere karşı kullanılabileceğini savunan görüştür. Bu yaklaşım devlet dışı aktörlerden gelen saldırılara karşı hangi yasal düzenleme kapsamında devletlerin kendilerini savunabileceklerini açıklamaktan yoksundur. Buna rağmen bu yaklaşım, yasal bir statüsü olmayan veya illegal olarak tanımlanan grupların, yasal bir düzenlemenin muhatabı olarak kabul edilmemesi açısından önem arz etmektedir. İkincisi, devlet dışı aktörlere karşı sadece kolektif olarak meşru müdafaa hakkının kullanılabileceği savunan görüştür. Bu yaklaşım birçok açıdan hukukilikten uzak bir imaj çizmektedir. Bunun bazı sebepleri vardır. İlk olarak, 'kolektif güç' tanımı ve bu kolektif gücün kurucu otoritesinin kim olacağına dair bir değerlendirme bulunmamaktadır. İkinci olarak iki veya daha fazla ülke bir araya gelerek kolektif güç oluşturduğunda ve ortak çıkarlar doğrultusunda güç kullanıldığında yasal denetimin kim tarafından yapılacağı önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Üçüncü görüş ise devlet dışı aktöre karşı hem bireysel hem de kolektif olarak meşru müdafaa hakkının kullanılabileceğini savunan görüştür. Türkiye'nin bu görüşü benimsediği ve Barış Pınarı Harekâtı kapsamında bireysel meşru müdafaa hakkını kullandığı söylenebilir. Devlet dışı aktörlere karşı doğrudan meşru müdafaa hakkının kullanımı konusunda yasal bir düzenleme olmamasına rağmen Uluslararası Adalet Divanı'nın 14

Aralık 1974 tarihli Kararı'nda tanımlandığı üzere, devlet dışı aktörlerin saldırgan olarak nitelendirilebileceği dikkate alındığında, saldırgan hareketlerin hedef aldığı ve savunma pozisyonundaki aktörün varlığından bahsedilebilecektir. Türkiye'nin PYD'ye yönelttiği iddiaların temel dayanağını oluşturan PKK ile olan bağlantısı ve PKK'nın uluslararası hukuka göre terör örgütü olarak tanımlandığı dikkate alındığında Türkiye'nin savunmacı pozisyonda olduğu sonucuna varılabilecektir. Bu nedenle bir şekilde kendisini savunmak zorunda olan Türkiye'nin devlet dışı aktör olan PYD'ye karşı düzenlediği Harekât'ın, 51. maddenin ruhu ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmada, meşru müdafaa hakkının devlet dışı aktörlere karşı kullanılması konusunu takiben meşru müdafaa hakkının başka bir devletin egemenlik sahasında kullanılması analiz edilmiştir. Uluslararası hukukta, egemen devletin kendi sınırları içerisinde başka bir devlete karşı saldırgan eylemlerin hazırlıklarını önleyici ve engelleyici tedbirleri alması gerektiğine dair birçok yasal düzenleme ve bağlayıcı nitelikte mahkeme kararı bulunmaktadır. Egemen devlete sorumluluk yükleyen bu düzenlemelere karşı saldırıların hedefi olan devletin meşru müdafaa hakkının bulunduğunu belirten net bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda uygulama örneklerinde İsteksiz veya Yetersiz Formülü'nün sıklıkla referans alındığı görülmekte ve saldırıları engelleme konusunda egemen devletin isteksiz veya aciz olması durumunda başka bir ülke sınırları içerisinde devlet dışı aktörlere karşı meşru müdafaa hakkının kullanılabilmesi ifade edilmektedir. Barış Pınarı Harekâtı yönünden bakıldığında, bu formüle paralel düzenlemeler içeren ve Suriye ile Türkiye arasında

imzalanan Adana Mutabakatı ilk olarak göze çarpmaktadır. Bu mutabakata göre Suriye'nin Türkiye'ye yönelik saldırgan eylemleri veya eylem hazırlıklarının engellenmesi durumunda isteksiz veya yetersiz olması halinde Türkiye'nin Suriye egemenlik sahası içerisinde askeri harekât düzenleme hakkı olduğu açık bir şekilde düzenlenmiştir. Sonuç olarak iki yönlü değerlendirme yapıldığında Suriye'nin kendi topraklarında Türkiye'ye yönelik terör eylemlerini düzenlenmesini engelleyemediği, Türkiye'nin ise saldırıların engellenememesi sebebiyle Adana Mutabakatında kendisine tanınan hakkı kullanarak uluslararası hukuka uygun hareket ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu sonucun yanı sıra çalışma içerisinde yer verilen eleştiren çoğu yaklaşımın, yukarıda daha detaylı olarak açıklandığı üzere PYD'nin hukuki statüsünü açıklamaktan yoksun olduğu göze çarpmıştır. PYD'nin hukuki nitelendirmesi konusunda geniş kapsamlı bir sonuca ulaşmak yasal bir değerlendirme açısından hayati önem taşımaktadır çünkü PYD'nin yasal bir aktör olarak tanımlanması ile terör örgütü veya asgari seviyede zararlı bir yapı olarak kabul edilmesi arasındaki fark, bütün hukuki yaklaşımların tersine dönmesine neden olacak kadar büyüktür.

Bazı devletler tarafından DEAŞ'a karşı mücadele kapsamında yerel işbirlikçi olarak kabul edilen PYD'nin yasal statüsü konusunda net bir tanım yapılmadan istikrarlı bir sonuç elde etmek pek mümkün görülmemektedir. Terörizm konusunda ortak bir tanımlamanın bulunmaması, bir devletin terörist olarak gördüğü yapının başka bir devlet tarafından özgürlük savaşçıları olarak nitelendirilmesi kadar büyük bir farka sebebiyet vermektedir. Barış Pınarı Harekâtı'nda da

ortaya çıkan olumlu ve olumsuz değerlendirmelerin temelinde de birincil olarak kuvvetle muhtemel bu sebep yatmaktadır. Bu konuda ise bir terör örgütünün sadece farklı isim kullanarak terör örgütü sınıflandırmasından kurtulacağını kabul etmek, barış ve güvenliğin koruyucusu olan kurumların aldatılması veya aciz duruma düşürülmesinden başka bir sonuç vermeyeceği düşünülmektedir.

Her ne kadar terörizm tanımı konusunda uluslararası hukukta bir düzenleme bulunmasa da devletlerin PYD'ye yaklaşımından bir sonuç çıkartmak mümkün gözükmemektedir. PYD'nin terör örgütü olarak tanımlanmasına dair öncelikli otorite Şam yönetimidir. Çünkü Suriye'nin egemenlik sahası içerisinde faaliyet göstermekte ve uluslararası hukuk kuralları gereğince diğer ülkelere yönelik faaliyetlerinden doğan sorumluluk Suriye'ye aittir. Şam yönetiminin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yazdığı mektupta PYD'ye bağlı SDG birliklerini ayrılıkçı bir grup olarak nitelendirmesi ve Barış Pınarı Harekâtı'nın başladığı tarihe kadar birçok askeri harekât düzenlemesi PYD'yi bir terör grubu olarak nitelendirdiği şeklinde yorumlanabilecektir.

Bu yaklaşım, Suriye ve Türkiye'nin PYD'ye yönelik politikalarının haricinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 49/60 sayılı Kararı'nda ifade edilen terör tanımı ile de bağdaşmaktadır. Söz konusu Karar'da temel insan hakları ile demokratik yöntemleri ihlal eden, devletlerin toprak bütünlüğünü tehdit eden ve devletler arasındaki ilişkileri tehlikeye atan faaliyetlerin hangi amaçla düzenlenirse düzenlensin terör olarak nitelendirileceği beyan edilmiştir. İnsan hakları örgütleri, PYD'nin kendilerine muhalif kürt politikacıları kaçırarak infaz ettiği, 18 yaşından küçük çocukları

silahlandırarak savaştırdığı ve bölgesel anlamda insan hakları ihlallerine sebebiyet verdiği tespit edilmiştir. Benzer ihlaller Suriye tarafından da Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine iletilmiştir.

Sonuç olarak Barış Pınarı Harekâtı'nın uluslararası hukukta yasal düzenleme olarak henüz yerini almamış birçok tartışmalı konuyu bünyesinde barındırarak icra edildiği görülmektedir. BPH'nin genel anlamda uluslararası hukuka, devlet uygulamalarına ve Suriye ile Türkiye arasındaki ikili anlaşmalara uygun olarak icra edildiğini söylemek mümkün olmasına rağmen kesin bir sonuca ulaşmak, uluslararası hukuk düzenlemelerinin yukarıda ifade edilen güncel tartışmaları çözme noktasında yetersiz kalmasından dolayı da mümkün gözükmemektedir.

KAYNAKÇA

- Aksu, Fuat. 2015. “1998 Suriye (Öcalan) Krizi.” Türk Dış Politikası Kriz İncelemeleri. <https://tdpkrizleri.org/index.php/1998-suriye-oecalan-krizi> Erişim tarihi 25 Haziran 2022
- Annan, Kofi. 2003. “Adoption of Policy of Pre-emption Could Result in Proliferation of Unilateral, Lawless Use of Force, Kofi Annan Tells General Assembly” (Speech on General Assembly, 23 Eylül 2003). <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2003-09-23/adoption-policy-pre-emption-could-result-proliferation-unilateral> Erişim tarihi 3 Ağustos 2022
- Ayvaz, Z. 2020. “Effects of Astana and Sochi Processes on Turkish–Russian Relations.” The Journal of Diplomatic Research 2(2) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1616893> Erişim tarihi 2 Ağustos 2022
- Badalič, V. 2021. “The War Against Vague Threats: The Redefinitions of Imminent Threat and Anticipatory Use of Force.” Security Dialogue 52.
- Bagheri, S. 2021. *International Law and the War with Islamic State: Challenges for Jus Ad Bellum and Jus in Bello*. Bloomsbury Publishing.
- Beyaz Saray. 2002. “The National Security Strategy of the United States of America.” 17 Eylül 2002. <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/63562.pdf> Erişim tarihi 11 Haziran 2022
- Bethlehem, D. 2012. “Self-Defense Against an Imminent or Actual Armed Attack by Nonstate Actors.” American Journal of International Law 106.
- Brandis, G. 2017. “The Right of Self-Defence Against Imminent Armed Attack In International Law.” Ejiltalk. <https://www.ejiltalk.org/the-right-of-self-defence-against-imminent-armed-attack-in-international-law/> Erişim tarihi 1 Temmuz 2022

- Brunnée, J. ve Toope, SJ. 2018. “*Self-Defence Against Non-State Actors: Are Powerful States Willing but Unable to Change International Law?*” *International & Comparative Law Quarterly* 67.
- Bowett DW. 1958. “*Self-Defence in International Law.*” Frederick A. Preager.
- Centre de Droit International (CDI). 2016. “*A Plea Against the Abusive Invocation of Self-Defence as a Response to Terrorism.*” <https://cdi.ulb.ac.be/contre-invocation-abusive-delegitime-defense-faire-face-defi-terrorisme/> Erişim tarihi 4 Temmuz 2022
- Corten, O. 2016. “*A Plea Against the Abusive Invocation of Self-Defence as a Response to Terrorism.*” *Ejiltalk.* <https://www.ejiltalk.org/a-plea-against-the-abusive-invocation-of-self-defence-as-a-response-to-terrorism/> Erişim tarihi 1 Temmuz 2022
- Council Implementing Regulation (EU) 2022/147, (2022), OJ L25/1
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. 2021. “Türkiye’nin Terörle Mücadelesi.”
- DHA. 2018. “*Kilis’e roket saldırısı: 2 ölü, çok sayıda yaralı var.*” 24 Ocak 2018. <https://www.dunya.com/gundem/kilise-roket-saldirisi-2-olu-cok-sayida-yarali-var-haberi-400080> Erişim tarihi 1 Temmuz 2022
- Dışişleri Bakanlığı. 2019. “*Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu’nun TBMM Genel Kurulunda Barış Pınarı Harekâtı hakkında yaptığı konuşma.*” (16 Ekim 2019) <https://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-tbmm-de-yaptigi-konusma-2019.tr.mfa> Erişim tarihi 1 Temmuz 2022
- General Secretariat of the Council (Council of the European Union), *European Security Strategy: A Secure Europe in a Better World* (Publications Office of the European Union 2009).

<https://data.europa.eu/doi/10.2860/1402> Erişim tarihi 18 Ağustos 2022.

Gökcan, Ö. 2018. “*Türkiye-Suriye İlişkilerinde Bir Kırılma Noktası: Ekim 1998 Krizi veya Diğer Bir İfadeyle ‘İlan Edilmemiş Savaş’*.” Akademik İncelemeler Dergisi 13 (1).

Gündüz, Ş. ve Ayaydın, E. 2019. “*PKK/YPG’nin Yerleşim Yerlerine Saldırılarında 18 Sivil Şehit*.” Anadolu Ajansı. 13 Ekim 2019. <https://www.aa.com.tr/tr/baris-pinari-harekati/pkk-ypgnin-yerlesim-yerlerine-saldirilarinda-18-sivil-sehit/1612018>> Erişim tarihi 6 Ağustos 2022

Haque, AA. 2021. “*The Use of Force Against Non-State Actors: All Over the Map*” Journal on the Use of Force and International Law 8.

Herik, Larissa Van den ve Schrijver N.J. 2010. “*Leiden Policy Recommendations on Counter-Terrorism and International Law*.” Netherlands International Law Review 57 (3).

Human Rights Watch. 2014. “*Under Kurdish Rule Abuses in PYD-run Enclaves of Syria*.” <https://www.hrw.org/report/2014/06/19/under-kurdish-rule/abuses-pyd-run-enclaves-syria> Erişim tarihi 28 Haziran 2022

ICJ. 1949. *The Corfu Channel Case*.

ICJ. 1974. *Nuclear Tests Case, (New Zealand v France)* (Advisory and Order)

ICJ. 1984. *Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v USA)* (Advisory and Order).

ICJ. 2005. *Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (Congo v Uganda)* (Advisory and Order).

- ICJ. 2004. LII, 22 U.S. Code § 6402 – Definitions *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occcrpied Palestinian Territory*, (Advisory)
- ICRC. “*Frequently Asked Questions.*” 7 Mart 2022. <https://www.icrc.org/en/document/ihl-rules-of-war-faq-geneva-conventions> Erişim tarihi 12 Temmuz 2022
- ICRC. “*How is the Term ‘Armed Conflict’ Defined in International Humanitarian Law?*” Mart 2018. <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf> Erişim tarihi 14 Haziran 2022
- ICRC. “*Treaties, States Parties and Commentaries.*” https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreatiesByCountrySelected.xsp?xp_countrySelected=T Erişim tarihi 17 Haziran 2022
- ICRC. “*Treaties, States Parties and Commentaries.*” <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Notification.xsp?action=openDocument&documentId=2E053845FF89BF77C1257260003FD7EFR> Erişim tarihi 19 Haziran 2022,
- ICRC. “*Commentary of 2016 Article 3: Conflicts not of an International Character.*” <https://ihldatabases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=59F6CDFA490736C1C1257F7D004BA0EC> Erişim date 21 June 2022
- ICRC. “*Commentary of 2016 Article 6.*” <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/Comment.xsp?action=openDocument&documentId=9BE483453A5FFED3C1257F7D00362495> Erişim tarihi 18 Temmuz 2022
- ICRC. “*Treaties, States Parties and Commentaries.*” https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/States.xsp?xp_viewStates=XPages_NORMStatesParties&xp_treatySelected=365 Erişim tarihi 26 Temmuz 2022

ILC. “*Report of the International Law Commission on the Work of its Twenty-Fourth Session.*” 2 Mayıs-7 Temmuz 1972. UN Doc. A/8710/Rev.1

İçişleri Bakanlığı. 2017. “*PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG.*” (Mayıs 2017) https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/pyd_arapca.pdf Erişim tarihi 7 Temmuz 2022

Kasapoğlu, C. ve Ülgen, S. 2021. “*Silahların Gölgesinde.*” EDAM. <https://edam.org.tr/document/silahlarin-golgesinde.pdf> Erişim tarihi 7 Temmuz 2022

Koparan, Ö. ve Tok, L. 2015. “*YPG/PKK'dan Afrin'de Konuşlu TSK Unsurlarına Saldırı.*” *Anadolu Ajansı* (15 Nisan 2019), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ypg-pkkdan-afrinde-konuslu-tsk-unsurlarina-saldiri/1452824> Erişim tarihi 11 Temmuz 2022

Köker, İ. 2018. “*Zeytin Dalı Harekatı öncesi Afrin'den Türkiye'ye kaç saldırı düzenlendi?*”. BBC (21 Mart 2018), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43469338> Erişim tarihi 23 Temmuz 2022

Kunz, JL. 1947. “*Individual and Collective Self-Defense in Article 51 of the Charter of the United Nations.*” *American Journal of International Law* 41.

Lennox, G. 2018. “*What is Happening in Territory Secured by the Syrian Democratic Forces.*” https://www.researchgate.net/publication/330238595_What_is_happening_in_territory_secured_by_the_Syrian_Democratic_Forces_Raqqa_Deir_Ezzor_and_Hasaka Erişim tarihi 17 Temmuz 2022

Mahdavi, R.M. 2019. “*On the Illegality of the Turkish Offensive in Syria.*” Asser Institute. <https://www.asser.nl/about-the-asser-institute/news/blog-post-on-the-illegality-of-the-turkish-offensive-in-syria/> Erişim tarihi 17 Haziran 2022

- Milli Savunma Bakanlığı. 2019. “*Bariş Pınarı Harekâtı İle İlgili Son Gelişmelere İlişkin Basın Açıklaması.*” (23 Ekim 2019) <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/23102019-61645> Erişim tarihi 19 Temmuz 2022
- Milli Savunma Bakanlığı. 2022. “*Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar, NATO Parlamenter Asamblesi (NATO PA) Siyasi Komisyon ile Akdeniz ve Orta Doğu Özel Grubu Ortak Toplantısı'nda Konuştu.*” (14 Haziran 2022) <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/1462022-75062> Erişim tarihi 16 Haziran 2022
- Milli Savunma Bakanlığı. 2022. “*Bariş Pınarı Harekâtı.*” <https://www.msb.gov.tr/tr-TR/BarisPinariHarekati> Erişim tarihi 1 Ağustos 2022
- Office of General Counsel Department of Defense. 2015. *DoD Law of War Manual.*
- O’Meara, C. 2022. “*Reconceptualising the Right of Self-Defence against ‘Imminent’ Armed Attacks.*” *Journal on the Use of Force and International Law* 1.
- Örmeci, O. 2012. “*Adana Mukabâtı ve Bugün.*” Uluslararası Politika Akademisi. <http://politikaakademisi.org/2012/04/10/adana-mutabakati-ve-bugun/> Erişim tarihi 21 Haziran 2022
- Özdemir, D. M. 2022. “*Türkiye’ye Terör İhracı: Suriye Krizi ve PYD/YPG Örneği.*” *Kriter* 7 (70).
- Pekel, A. 2021. “*Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Suriye’de Terörizmle Mücadelesi*” 20. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu Tam Metin Bildiri Kitabı. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1051729> Erişim tarihi 13 Ağustos 2022
- Perry, T. 2017. “*Exclusive: Syrian Kurdish YPG aims to expand force to over 100,000*” *Reuters* (20 Mart 2017). <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-ypg-exclusive-idUSKBN16R1QS> Erişim tarihi 3 Temmuz 2022

- Polat, D.Ş. 2020. “*Türkiye’nin Suriye’nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları ve Sonuçları.*” Güvenlik Stratejileri Dergisi 16 (33). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1051729> Erişim tarihi 13 Ağustos 2022
- Rashid, B.M. 2018. “*Military and Security Structure of the Autonomous Administration in Syria.*” Omran. <https://omranstudies.org/index.php/publications/reports/military-and-security-structures-of-the-autonomous-administration-in-syria.html> Erişim tarihi 21 Haziran 2022
- Reuters. 2019. “*Esad’dan Barış Pınarı Harekâtı’yla ilgili sert açıklama: Türkiye’nin saldırganlığıyla mücadele edeceğiz.*” 17 Ekim 2019. <<https://web.archive.org/web/20191017154638/https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201910171040416224-esad-turk-saldirganligina-suriyenin-her-yerinde-karsilik-verecegiz/>> Erişim tarihi 1 Temmuz 2022
- RULAC. 2021. “*Contemporary challenges for classification.*” Geneva Academy (15 Eylül 2021). <https://www.rulac.org/classification/contemporary-challenges-for-classification> Erişim tarihi 17 Haziran 2022
- Sağıncı, F. ve Aras, İ. 2020. “*Körfez Arap Ülkelerinin Türkiye’nin Suriye’deki Barış Pınarı Harekâtı’na Yaklaşımı.*” Journal of International Relations and Diplomacy 3 (1). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1162354> Erişim tarihi 5 Ağustos 2022
- Shiryaev, Y. 2007. “*The Right of Armed Self-Defense in International Law and Self-Defense Arguments Used in the Second Lebanon War.*” Acta Societatis Martensis 3.
- Stanicek, B. 2019. “*Turkey’s Military Operation in Syria and Its Impact on Relations with the EU.*” <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-642284-Turkeys-military-operation-Syria-FINAL.pdf> Erişim tarihi 10 Temmuz 2022

Szuba, J. 2019. “*Syrian Government Labels SDF ‘Separatist Terrorist Militias’ Ahead of Ankara Talks.*” Defence Post (15 Eylül 2019) <https://www.thedefensepost.com/2019/09/15/syria-sdf-separatist-terrorist-un-letter/> Erişim tarihi 21 Haziran 2022

Şen, Ş. 2019. “*Büyük Barış Harekâtı.*” Yeni Şafak (10 Ekim 2019) <https://www.yenisafak.com/dunya/buyuk-baris-harekati-3509754> Erişim tarihi 15 Haziran 2022

TBMM. 2011. “*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Terör ve Terör Örgütlerine Karşı Ortak İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu.*” (9 Şubat 2011) <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss713.pdf> Erişim tarihi 1 Temmuz 2022

TBMM. 2011. “*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Terör ve Terör Örgütlerine Karşı Ortak İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasına İlişkin Kanun.*” (9 Şubat 2011) <https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-1009.pdf> Erişim tarihi 21 Temmuz 2022

UN. 1973. “*Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons, Including Diplomatic Agents.*” https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_4_1973.pdf Erişim tarihi 18 Haziran 2022

UN Doc S/2019/804

UN Special Report. “Art. 51. Repertory, Suppl.2, vol II (1955 – 1959).” https://legal.un.org/repertory/art51/english/rep_supp2_vol2_art_51.pdf Erişim tarihi 18 Temmuz 2022

UNCHR. 2019. “*Press Briefing Note on Syria.*” (15 Ekim 2019). <https://www.ohchr.org/en/press-briefing-notes/2019/10/press-briefing-note-syria> Erişim tarihi 5 Ağustos 2022

UNHRC. 2020. “*Negative Effects of Terrorism on the Enjoyment of Human Rights.*” (22 Ocak 2020). UN Doc A/HRC/AC/24/CRP.1

UNGA UNSC. 2021. “*Strengthening of the United Nations System.*” (16 Mart 2021) UN Doc A/75/993–S/2021/247.

UNGA UNSC. 2014. “*XVII Ministerial Conference of the Non-Aligned Movement.*” (26-29 Mayıs 2014). UN Doc. A/68/966-S/2014/573, para 26.5

UK Government. 2021. “*Proscribed Terrorist Organisations.*” <https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version> Erişim tarihi 16 Temmuz 2022

UNSC. 2022. “*Report on Civil Deaths in the Syrian Arab Republic.*” A/50/68

UNSC. 2004. “*Letter Dated 9 October 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the President of the Security Council.*” 804, (18 Eylül 2004).

UNSC Res 1564, (18 Eylül 2004) UN Doc S/Res/1564,

UNSC Res 1373, (28 Eylül 2001) UN Doc S/Res/1373

UNSC “*Letter dated 23 September 2014 from the Permanent Representative of the United States of America to the United Nations addressed to the Secretary-General.*” (23 Eylül 2014). UN Doc. S/2014/695

US Department of State. 2022. “*The Kellogg –Briand Pact 1928.*” <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/id/88736.htm> Erişim tarihi 24 Temmuz 2022

US Department of State. 2022. “*Foreign Terrorist Organisations.*” <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/> Erişim tarihi 25 Temmuz 2022

Veen Erwin Van, Veen. 2019. “*Syria: Foreign Interventions and the Revenge of Realpolitik.*” Clingendael Spectator. <https://spectator.clingendael.org/en/publication/syria-foreign-interventions-and-revenge-realpolitik> Erişim tarihi 31 Temmuz 2022

Wilmshurst, E. 2005. “*Principles of International Law on the Use of Force by States in Self-defence.*” Chatham House. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2005-10-01-use-force-states-self-defence-wilmshurst.pdf> Erişim tarihi 2 Temmuz 2022

https://twitter.com/Xelilaldar/status/1382992569253117956?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1382992569253117956%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_%26ref_url=https%3A%2F%2Fwww.rudaw.net%2Fturkish%2Fkurdistan%2F170420215

<https://twitter.com/RT Erdogan/status/1181919804619407360>